

Publications S.I./MSEA/CO
372.959

TRUNG TÂM HỌC LIÊU
BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

Trẻ Học Sinh

GẤP NTI MA MPÔ MP

Em Tìm-Hiểu Khoa-Học Cho Các Sắc-Tộc

JRÔ N
Lớp M

KANANG KAN GIT MLEH NGLUH PAQ

Trung-Tâm Học-Liêu
Bộ Giáo-Dục Xuất-Bản
1971

DO NOT

MNONG

Muong

(ong)

GẤP NTI MA MPÔ MP
Em Tìm-Hiểu Khoa-Học Cho Các Sắc-Tộc (Lớp Một)
JRÔ Nguay

372.959
mno 6

MNONG BUNONG

1ST GRADE

SCIENCE TEXT
BOOK

NDROM SAMBŪT MA KON SE
Phần Học Sinh (tiếng Mnông)
Tỉnh: Quảng Đức, Darlac

GẤP NTI MA MPÔ MPA .

Em Tìm-Hiểu Khoa-Học Cho Các Sắc-Tộc

First grade student is ...

...

...

JRÔ NGUAY
Lớp Một

KANÂNG KAN GỈT MLEH NGLUH PAQ

Trung-Tâm Học-Liệu
Bộ Giao-Dục Xuất-Bản
1971

Lần thứ nhất, 1971: 5,000 cuốn

Ấn-hành trong khuôn-khổ chương-trình
hợp-tác giữa

Bộ Giáo-Dục
Bộ Phát-Triển Sắc-Tộc
Viện Chuyên-Khảo Ngữ-Học
Cơ-Quan Phát-Triển Quốc-Tế Hoa-Kỳ
tại Việt-Nam

LỜI TỰA

Cuốn sách này đã soạn dựa-theo cách trình-bày và nội-dung của cuốn Khoa-Học bằng tiếng Việt do Bộ Giáo-Dục xuất-bản.

Một vài sửa đổi nhỏ đã được thực-hiện trong các bài học để những tài-liệu được thích-hợp với văn-hóa của các sắc dân thiểu số.

Khi soạn cuốn sách này chúng tôi giả định rằng các học sinh đã biết đọc và viết tiếng mẹ đẻ.

Mặc dầu học sinh không bị bắt buộc phải đọc tiếng Việt trong cuốn Khoa-Học lớp một, chúng tôi đã viết các bài học bằng hai thứ tiếng, để giáo viên có thể đọc các bài tiếng Việt cho học sinh nghe. Bằng cách này, học sinh sẽ được thực hành thêm về chữ Việt đang học trong lớp nói Việt ngữ.

VÀI LỜI NÓI ĐẦU

Những sách giáo khoa song ngữ ở bậc tiểu học được soạn thảo trong chương trình của Bộ Giáo-Dục dành riêng cho các trường Sắc tộc.

Mục đích của những sách này là để bổ túc việc dạy tiếng sắc tộc ở lớp Võ Lòng, đồng thời để chuyển sang việc học quốc ngữ tại các lớp trên ở bậc tiểu học. Những sách này còn giúp ích cho học sinh học hỏi một cách hiệu quả hơn.

Đề tài trong sách được dịch theo đề tài trong chương trình tiếng Việt, nhưng những hình vẽ đã được vẽ lại và những bài giảng cũng được thay đổi để phù-hợp với phong tục tập quán của đồng bào Sắc tộc.

Ở lớp Một (lớp Năm cũ) học sinh sẽ đọc bài bằng tiếng mẹ đẻ rồi giáo viên sẽ đọc bằng tiếng Việt cho chúng nghe. Ở lớp Hai, học sinh sẽ bắt đầu tập đọc bằng tiếng Việt rồi dần dần chúng có thể đọc những bài ấy một mình.

Trương Văn Đức

Giám-Đốc Nha Tiểu-Học
và GDCĐ

N T I L G E H

KÔQ I

Moh Ntil Khlay Ân Ma Bunuyh Jêh
Ri Mpô Mpa Rêh?

1. Sông sa hơm gơnh toyh	14
2. Mpô mpa rêh yor sa mpa	15
3. Bunuyh nhêt dak	20
4. Mpô mpa rêh yor geh dak nhêt	22
5. Mpô mpa ta kalô si	24
6. Kon bunuyh guq ta kalô neh	26
7. Bunuyh guq tâm trôm ngih	28
8. Mpô mpa guq ta kalô neh	30
9. Phung mpa guq tâm trôm neh	32
10. Phung mpa guq tâm dak	34
11. Nau plôq nti	36

KÔQ II

Moh Ntil Khlay Si Ûch Rêh?

12. Tôm si ùch ma neh ueh	40
13. Tôm si ùch ma neh ueh (n'gop lor)	42
14. Tôm si ùch ma nau ang	44
15. Gãr si ùch ma dak	46
16. Tôm si ùch ma dak	48
17. Nau plôq nti	50

KÔQ III

Dak Jêh Ri Leq Nđơ Vay Kốt

18. Sikk lêk tâm dak	54
19. Âk nđơ lêk tâm dak	56
20. Geh âk nđơ mâu đơ lêk tâm dak	58
21. Nau plôq nti	60

KÔQ IV

Trôk

22. Nar	64
23. Nar nêat duh	66
24. Ang nchrát nar	70
25. Săk nar guq ta jâng trôk	74
26. Nar luh, nar nhâp	76
27. Nar nklang bôk	78
28. Neh he guq toyh ngăn	80
29. Rup neh jêng rvang vıl	82
30. Khay	84
31. Khay bống	86
32. Khay blah bum, khay săk nhuaq	88
33. Mãnh rup rvang	90
34. Ang mãnh	92
35. Sial guq jũm he	94
36. Dak lăp lông tâm sial	96
37. Nđâr tũk	98
38. Nđâr tũk krăk, nđâr tũk nglang	100
39. Mih	102
40. Nau plôq nti	104

KÔQ V
Yăn

41.	Yăn duh nar	108
42.	Yăn duh nar (n'gop lor)	110
43.	Yăn mih	114
44.	Yăn mih (n'gop lor)	116
45.	Yăn kao	118
46.	Yăn kao (n'gop lor)	120
47.	Yăn kăi vai	122
48.	Yăn kăi vai (n'gop lor)	124
49.	Yăn kăi ba	126
50.	Yăn kăi ba (n'gop lor)	128
51.	Yăn sít puh	130
52.	Yăn sít puh (n'gop lor)	132
53.	Nau plôq nti	136

KÔQ VI
Mông

54.	Mông	142
55.	Săk mông	145
56.	Măt mông	148
57.	Mông, minit	152
58.	Uănh mông	156
59.	Uănh mông, minit	160
60.	Sők n'hâm mông	164
61.	Pok lơ	168
62.	Sambút lơ khay	172
63.	Uănh lơ	177
64.	Nau plôq nti	180

M Ụ C - L Ụ C

CHƯƠNG I

Người và Vật Cần Gì Để Sống?

	Trang	
1.	Ăn khỏe chóng lớn	14
2.	Loài vật cần ăn	16
3.	Người ta uống nước	20
4.	Loài vật cần uống	22
5.	Loài vật ở trên cây	24
6.	Người ở trên mặt đất	26
7.	Người ở trong nhà	28
8.	Loài vật ở trên mặt đất	30
9.	Loài vật ở dưới đất	32
10.	Loài vật ở dưới nước	34
11.	Bài ôn	36

CHƯƠNG II

Cây Cần Gì Để Sống?

12.	Cây cần đất màu	40
13.	Cây cần đất màu (tiếp theo)	42
14.	Cây cần ánh sáng	44
15.	Hạt cần nước	46
16.	Cây cần nước	48
17.	Bài ôn	50

CHƯƠNG III
Nước và Các Chất Đặc

18. Đường tan trong nước	54
19. Nhiều chất tan trong nước	56
20. Nhiều chất không tan trong nước	58
21. Bài ôn	60

CHƯƠNG IV
Trời

22. Mặt trời	64
23. Khí nóng mặt trời	66
24. Ánh sáng mặt trời	70
25. Mặt trời ở chân trời	74
26. Mặt trời mọc lặn	76
27. Mặt trời buổi trưa	78
28. Trái đất ta ở rất lớn	80
29. Trái đất hình tròn	82
30. Mặt trăng	84
31. Trăng rằm	86
32. Trăng khuyết, trăng lưỡi liềm	88
33. Sao hình tròn	90
34. Sao sáng	92
35. Không khí ở chung quanh ta	94
36. Nước lẫn vào không khí	96
37. Mây	98
38. Mây trắng, mây đen	100
39. Mưa	102
40. Bài ôn	104

CHƯƠNG V
Mùa

41. Mùa nắng	108
42. Mùa nắng (tiếp theo)	110
43. Mùa mưa	114
44. Mùa mưa (tiếp theo)	116
45. Mùa xuân	118
46. Mùa xuân (tiếp theo)	120
47. Mùa hạ	122
48. Mùa hạ (tiếp theo)	124
49. Mùa thu	126
50. Mùa thu (tiếp theo)	128
51. Mùa đông	130
52. Mùa đông (tiếp theo)	132
53. Bài ôn	137

CHƯƠNG VI
Thì Giờ

54. Giờ	143
55. Đồng-hồ	145
56. Mặt đồng-hồ	149
57. Giờ, phút	153
58. Xem giờ	157
59. Xem giờ, phút	161
60. Lên dây đồng-hồ	164
61. Bóc lịch	169
62. Tờ lịch tháng	172
63. Cõi lịch	177
64. Bài ôn	181

KÔQ I

Chương I

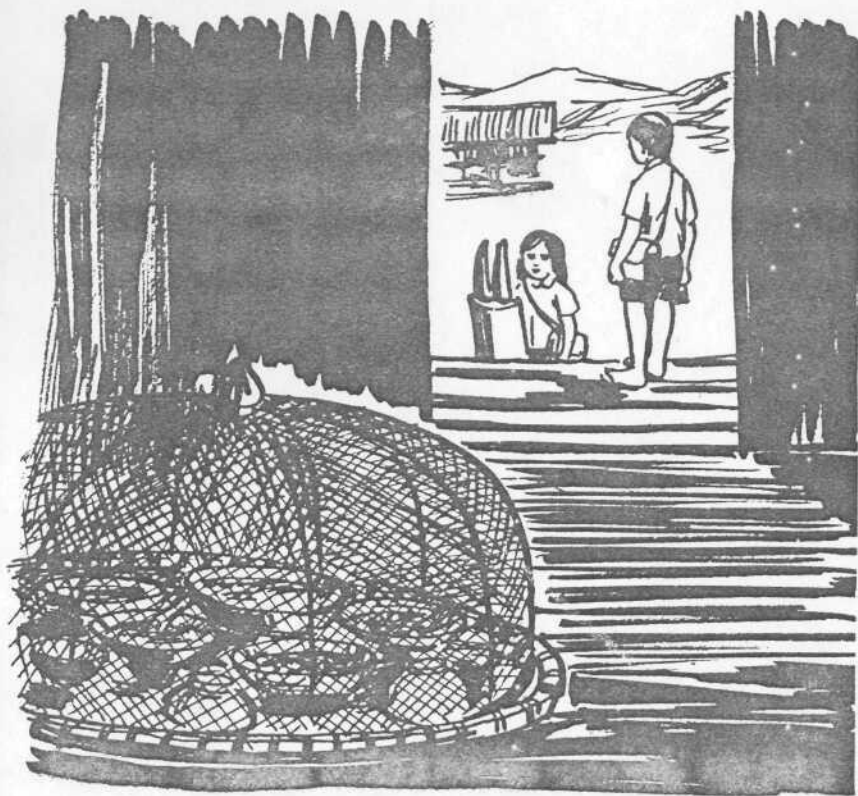
MOH NTIL KHLAY ĂN MA BUNUYH JÊH

RI MPÔ MPA RÊH?

Người Và Vật Cần Gì Để Sống?

1. SÔNG SA HỒM GỜNH TOYH

Ăn Khỏe Chóng Lớn

"Gập ji ngọt jêh." •

"Em đói rồi."

Mêq lah:

"Kon sông sa ăn gờnh toyh."

"Ăp nôm sa ntop play đờng."

GẬP BƯ, GẬP PÂL

Moh play may vay ếch sa?

Má bảo: "Con ăn cho chóng lớn."

"Các con ăn thêm trái cây."

Em Làm, Em Chơi

Em thích ăn những trái nào?

2. MPÔ MPA RÊH YOR SA MPA

Loài Vật Cần Ăn

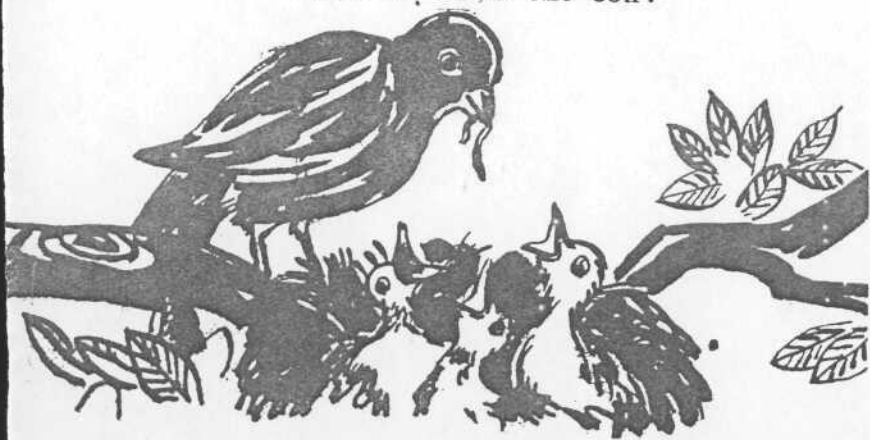

Kon so pu.

Chó con bú.

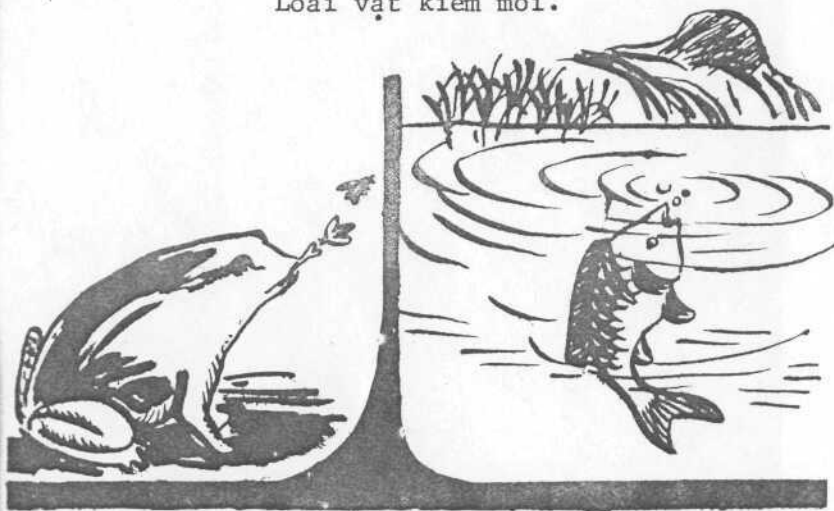
Sĩm me siãm kon.

Chim mẹ mớm cho con.

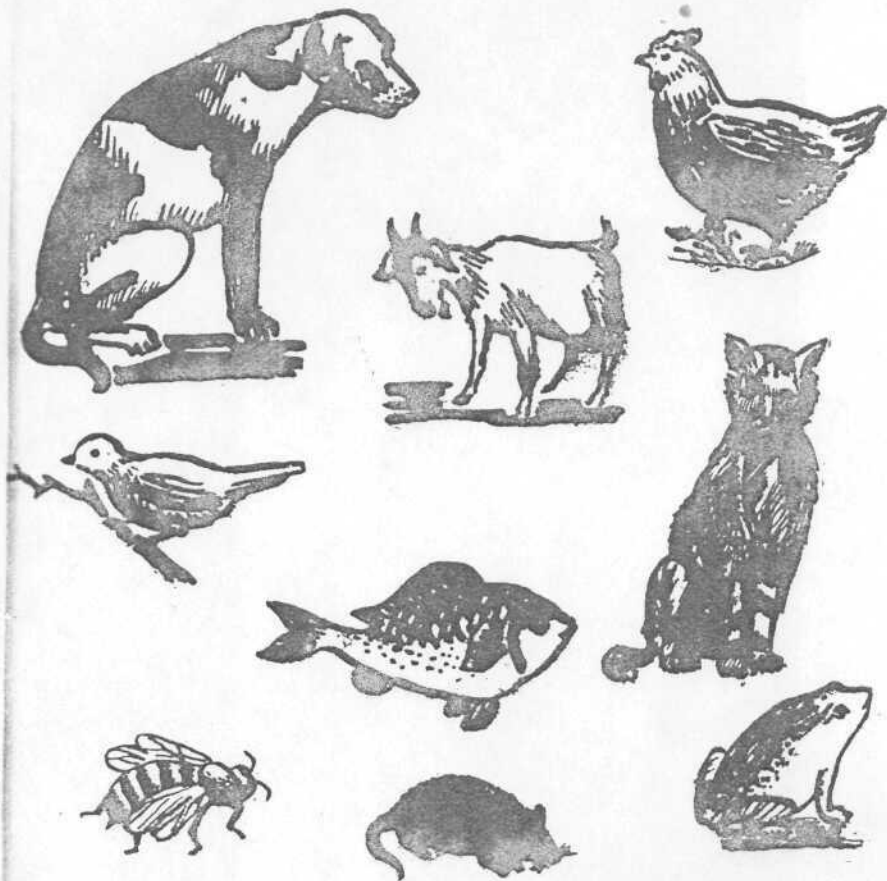
Mpô mpa vãng sa.

Loài vật kiếm mồi.

Moh me H'Tin bư?
Má Mỹ đang làm gì?

GẬP BƯ, GẬP PÂL

Moh phung mpa kon bunuyh rong?

Moh mpa vay joi vãng sa êng?

Em Làm, Em Chơi

Người nuôi những con nào?

Những con nào kiếm mồi lấy?

3. BUNUYH NHÊT DAK

Người Ta Uống Nước

Lah ji hir bu nhêt dak.

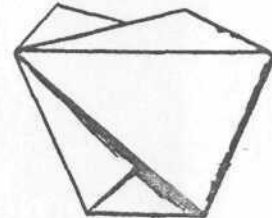
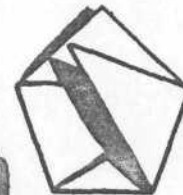
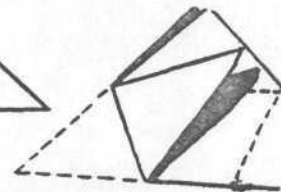
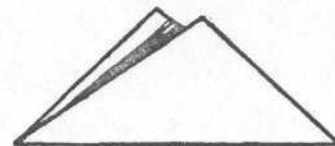
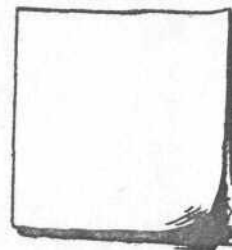
H'Tin nhêt dak taq trih gâm sîn.

Khi khát, ta uống nước.
Mỹ uống nước lọc đun sôi.

Moh dak bu dôl guq nhêt?

Người ta đang uống nước gì?

GÂP BƯ, GÂP PÂL

Kôt rup taq bư, sôk n'ha rđaih rđâp

bư kachok nhêt dak.

Em Làm, Em Chơi
Theo hình vẽ, lấy giấy
gấp cái ly để uống nước

4. MPÔ MPA RÊH YOR GEH DAK NHÊT

Loài Vật Cần Uống

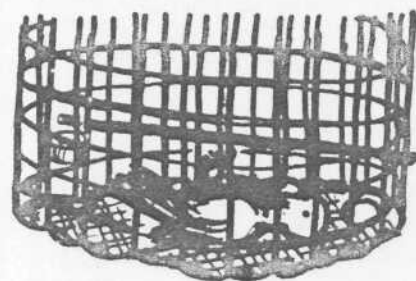
Moh kon iăr bư?

Gà con đang làm gì?

Bah nưk ndrôk, rpu nhêt dak?

Trâu bò đang uống nước ở đâu?

Sĩm khĩt yor mâu geh dak nhêt.

Chim chết vì không có nước uống.

GÁP BƯ, GÁP PÂL

Kah gĩt ăn dak ma sĩm ăp nar.

Em Lâm, Em Chơi

Nhớ cho chim uống nước mỗi ngày.

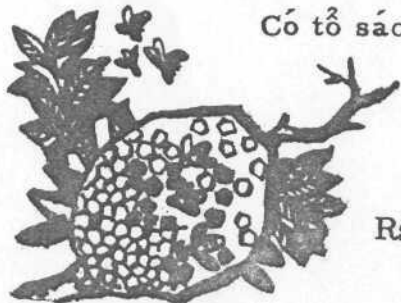
5. MPO MPA TA KALO SI

Loài Vật Ở Trên Cây

Geh rsuăn djrao ta kaló si.

Có tổ sáo trên cây.

Mpâng ong.

Tổ ong.

Rsuăn ndrŭng.

Tổ sâu.

Mpâng sam.

Ổ kiến.

Geh ndrŭng tâm nêa tôm si.

Có sâu ở trong thân cây.

GẬP BƯ, GẬP PÂL

Vâk n'gĩng si geh rsuăn ndrŭng,
jêh ri sôk lới ndrŭng.

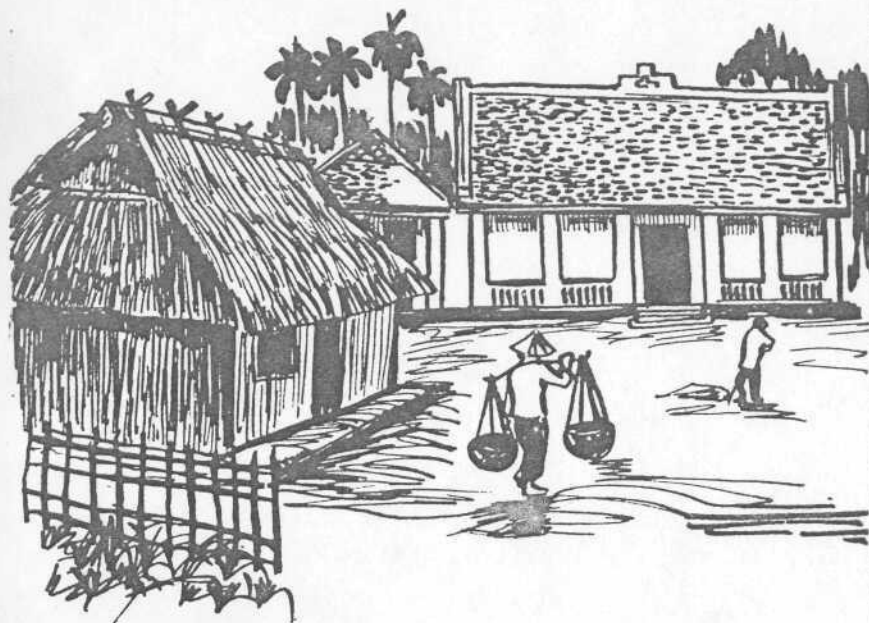
Troch dak ngi tâm trôm ndrŭng,
gay ma sam vâch nhuăn ndrŭng.

Em Làm, Em Chơi

Bút cành có tổ sâu và bắt sâu.

Rỏ mỡ nước vào lỗ sâu để kiến đến bắt sâu.

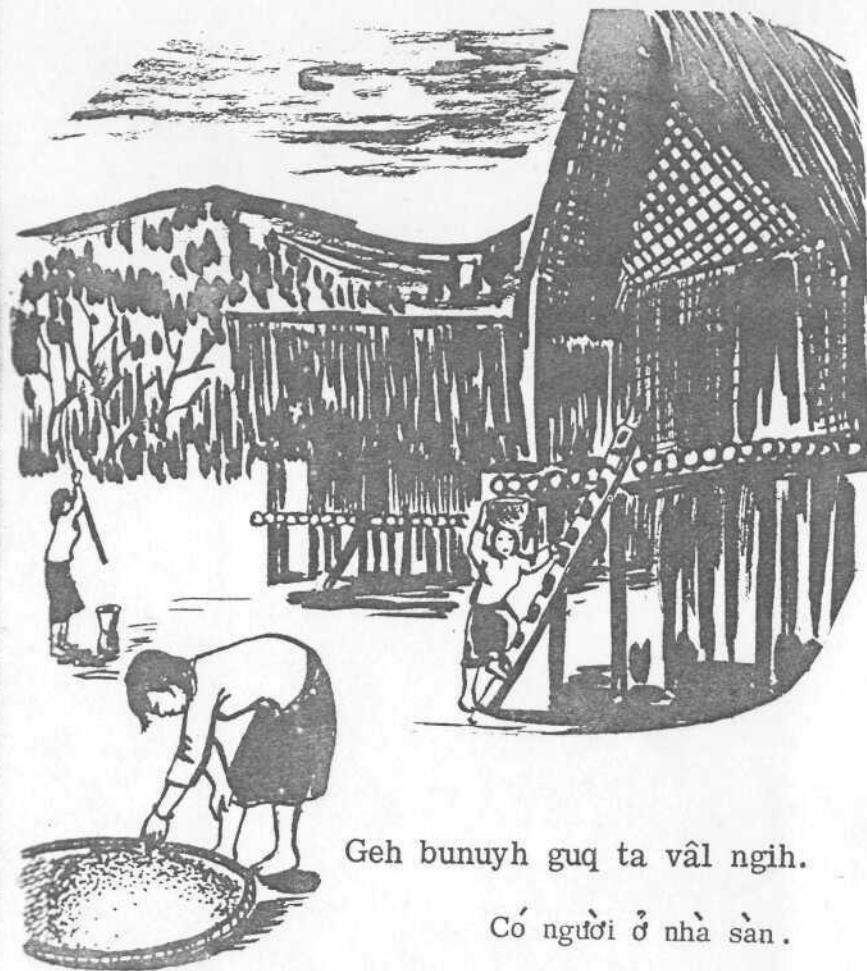

6. KON BUNUYH GUQ TA KALỎ NEH

Người Ở Trên Mặt Đất

Bu ndâk nghih ta kalỏ neh.
 Người ta cất nhà trên mặt đất.

Geh bunuyh guq ta vâl nghih.

Có người ở nhà sàn.

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Kach rup nghih may vay guq jêh ri
 nhĩng kôlờ tĩng nâm may ũch.

Em Làm, Em Chơi
 Vẽ và tô màu kiểu nhà mà em thích.

7. BUNUYH GUQ TÂM TRÔM NGHIH

Người Ở Trong Nhà

H'Tin jêh ri NDuh mâu geh
beq ôh.

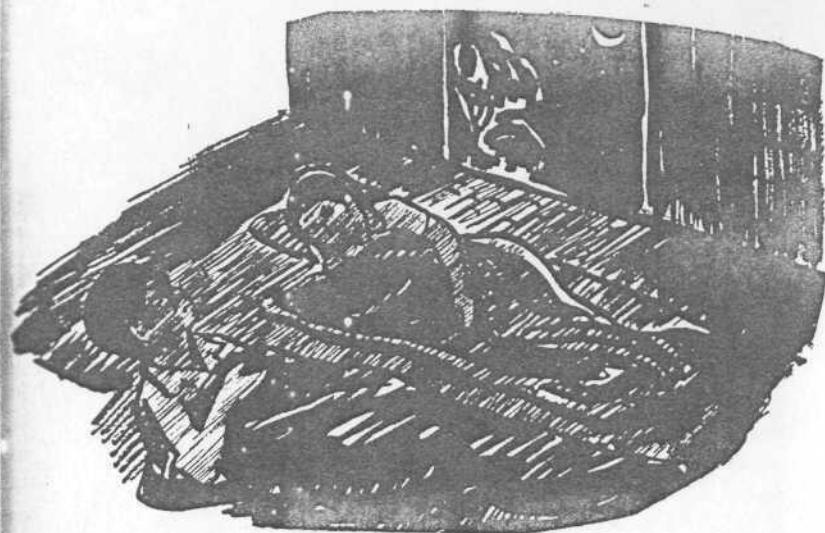
NDuh lah:

"May lăp pâl tâm nghih ốk
duh nar."

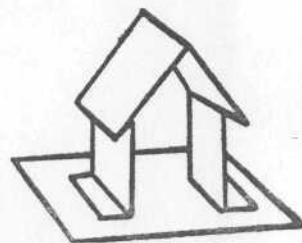
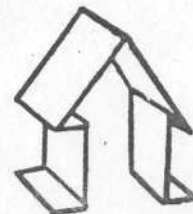
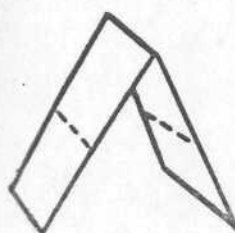
Mỹ và Lê không bị ướt.

Lê nói: "Em vào trong nhà chơi cho khỏi nắng."

Mãng H'Tin jêh ri NDuh bêch tâm nghih.

Ban đêm, Lê, Mỹ ngủ trong nhà.

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Rtút n'ha rdaih dăng kớt bu rup nghih ăn búp-bê.

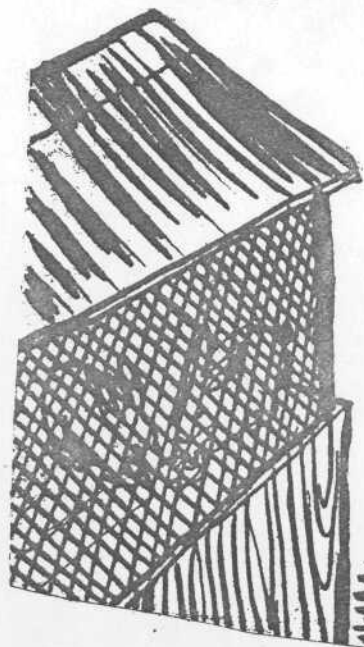
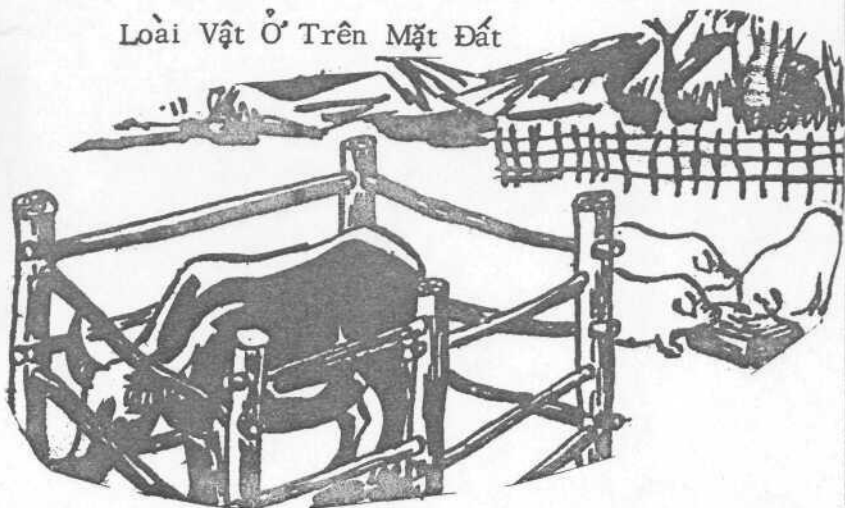
Em Làm, Em Chơi

Theo hình, gấp bìa làm nhà cho búp-bê.

8. MPO MPA GUQ TA KALO NEH

Loài Vật Ở Trên Mặt Đất

Moh ntil mpa he

vay rong?

Ta nuôi những con vật nào trong nhà?

Bah ntuk kik, sin, nông vay guq?

Vịt, ngan, ngỗng ở đâu?

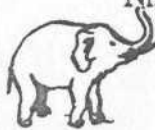

Leq ntil mpa ad vay guq tâm bri.

Khân păng guq bah dih.

Những con vật này ở trong rừng.

Chúng ở ngoài trời.

GẬP BƯ, GẬP PÂL

Uánh rup, kớp:

a) Phung mpa he vay rong tâm ndrung.

b) Phung mpa he vay rong biaq lah guq rêh bah dih.

c) Leq mpa guq rêh tâm bri.

Em Lâm, Em Chơi

Xem tranh, kể:

a) những con vật mà ta nuôi trong chuồng.

b) những con vật mà ta nuôi, nhưng sống ngoài trời.

c) những con sống trong rừng.

9. PHUNG MPA GUQ TÂM TRÔM NEH

Loại Vật Ở Dưới Đất

Bêh.

Con rắn.

Ne.

Con chuột.

Mpik.

Con chồn.

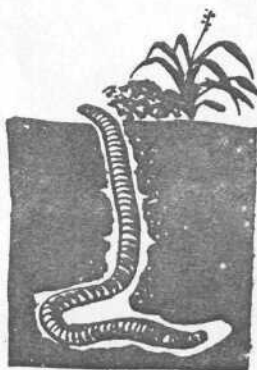
Leq mpa ad guq tâm trôm neh.

Những con vật này ở dưới đất.

Reng.

Con dã tràng.

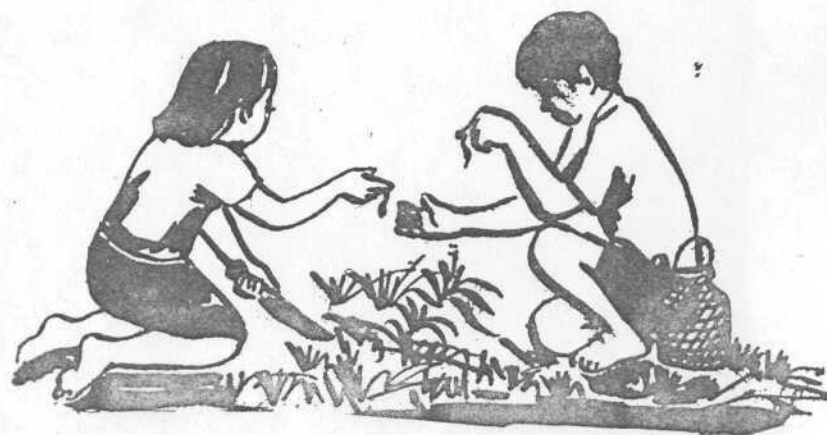

Brăn.

Con giun.

Bu vay nhữp ne, tĩng nau vay ad.
Người ta bắt chuột, theo cách này.

GẤP BỪ, GẤP PÂL

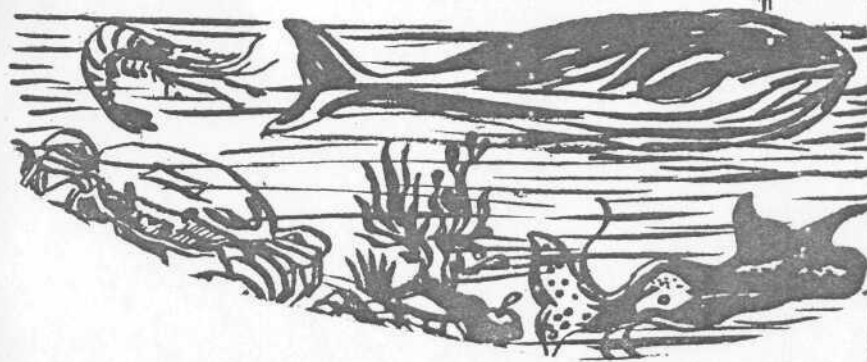
Kuyh brăn tâm đang gay ma chêq ndar.

Em Làm, Em Chơi
Đào đất ở vườn bắt giun câu cá.

10. PHUNG MPA GUQ TÂM DAK

Loài Vật Ở Dưới Nước.

Ka rêh tâm dak.
Cá sống dưới nước.

Tuy, reng, kít, ka mūk,
ka me (Balén) guq tâm dak.
Tôm, cua, bạch tuộc, cá voi ở dưới nước.

Gay ma geh nhũp kít, ka,
he đống nau vay ađ.

Người ta bắt tôm cá...cách này.

Phâm bư kít ka khít?

Tại sao tôm cá bị chết?

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Lah geh thũng ka tâm nghih may,
may đơi rgâl dak kót rup ađ.

Em Làm, Em Chơi
Nếu nhà em có hồ cá,
thay nước theo hình vẽ.

II. NAU PLOQ NTI

Bài Ôn

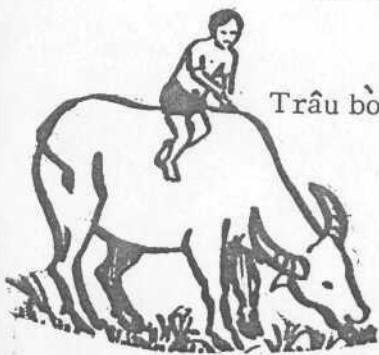
Moh kan ăp nôm dôi guq bư?

Mọi người đang làm gì?

Moh mpa dôi guq sa tâm nglong nglan?

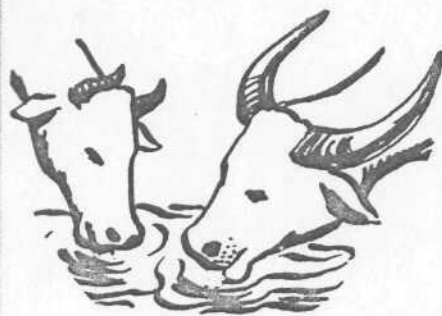
Những con vật nào đang ăn ngoài sân?

Moh nđr ndrôk,
rpu sa?
Trâu bò đang ăn gì?

Ndah joq bu vay nhêt dak?

Khi nào người ta uống nước?

Moh nau ndrôk
rpu bư?
Trâu bò đang làm gì?

Leq phung kan,
moh kan khân păng pah?

Mấy người thợ đang làm gì?

Moh nau bu ữch bư nghih?

Tại sao người ta cần làm nhà?

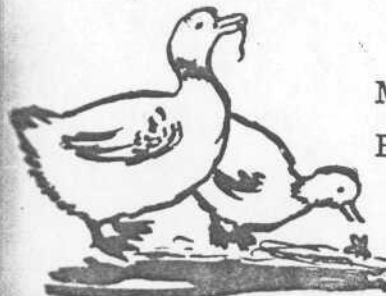

Moh rsuăn geh ta kalô
tôm si?

Trên cây có tổ gì?

Moh mpa vay re tâm dak?

Con gì bơi dưới nước?

Moh kik bư?

Bah ntũk brăn guq?

Vịt đang làm gì? Giun ở đâu?

KOQ II

Chương II

MOH NTIL KHLAY SI ŨCH RÊH ?

Cây Cần Gì Để Sống?

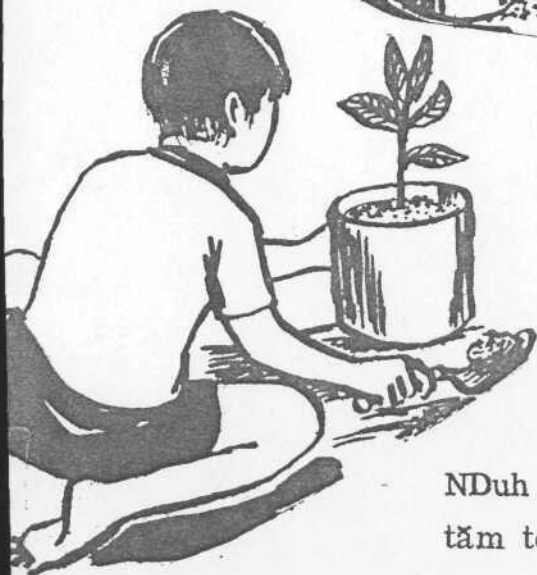
12. TƠM SI ỪCH MA NEH UEH

Cây Cần Đất Mầu

N'Tin chêq choih

tăm tơm si.

Mỹ bốc cát trồng cây.

NDuh sỏk neh ueh

tăm tơm si.

Lê lấy đất mầu trồng cây.

Tơm si ndrêh ueh jêh ri geh kao.

Cây này xanh tốt và có bông.

GẤP BỪ, GẤP PÂL

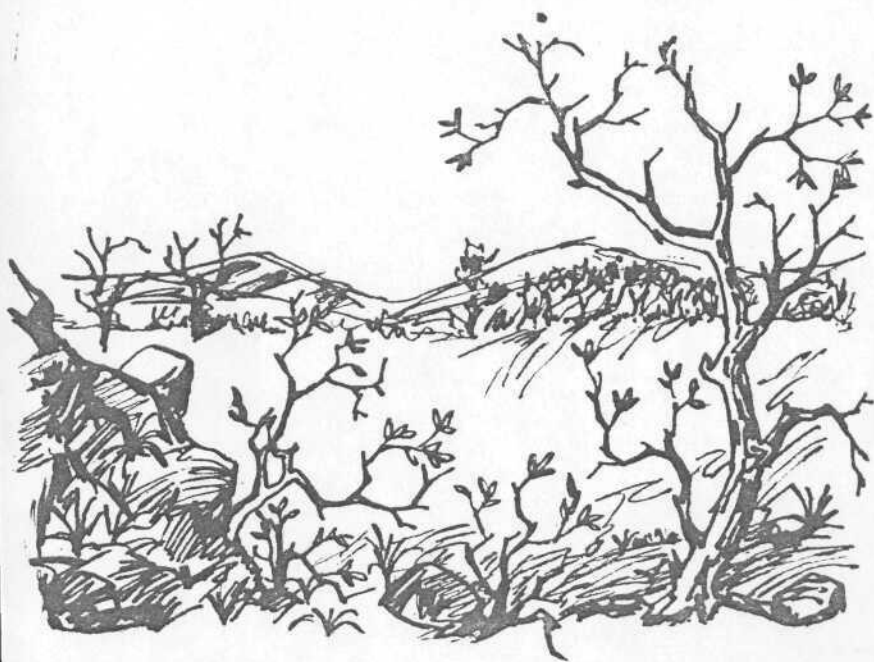
Sỏk neh bỏk beq ta kỏh n'hor dak mầu lah
dak nglau gay ma tăm tơm si.

Em làm, Em Chơi

Lấy đất mùn ở cạnh cống rãnh (hoặc ở bờ ao)
về trồng cây.

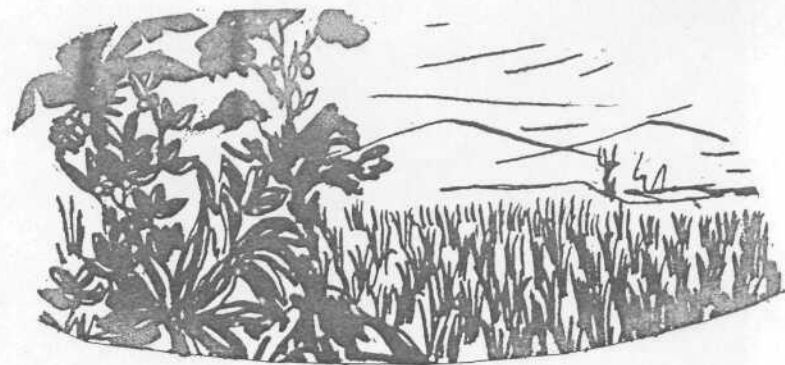
13. TỚM SI ỮCH MA NEH UEH (n'gop lor)

Cây Càn Đất Màu (tiếp theo)

Leq tớn si ớ bắt toyh yor mâu geh neh ueh.

Những cây này chậm lớn vì thiếu đất màu.

Tâm đang, tâm loq geh ắc neh ueh.

Bi nau hon si gle tâm này phâm ừ?

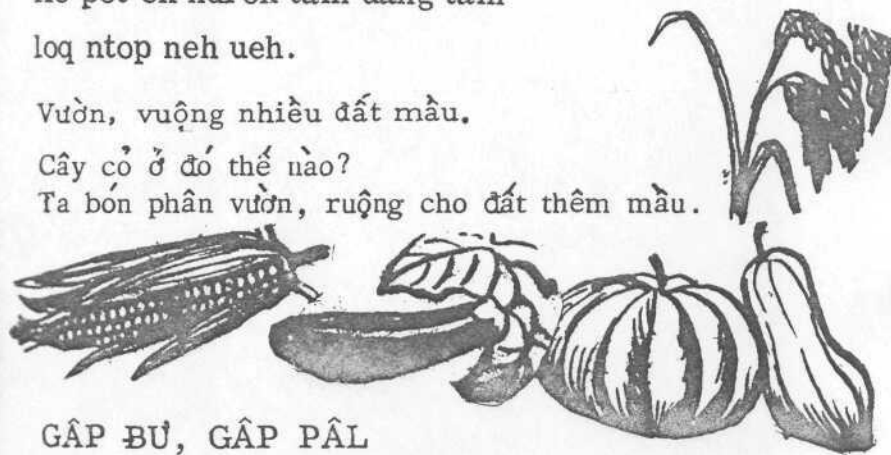
He pot ek ndrôk tâm đang tâm

loq ntop neh ueh.

Vườn, ruộng nhiều đất màu.

Cây cỏ ở đó thế nào?

Ta bón phân vườn, ruộng cho đất thêm màu.

GẤP Ừ, GẤP PÂL

Đôk kon tớn si jêq ta pít trong,

leo nsít ta ngh tằm tâm thao

geh neh ueh.

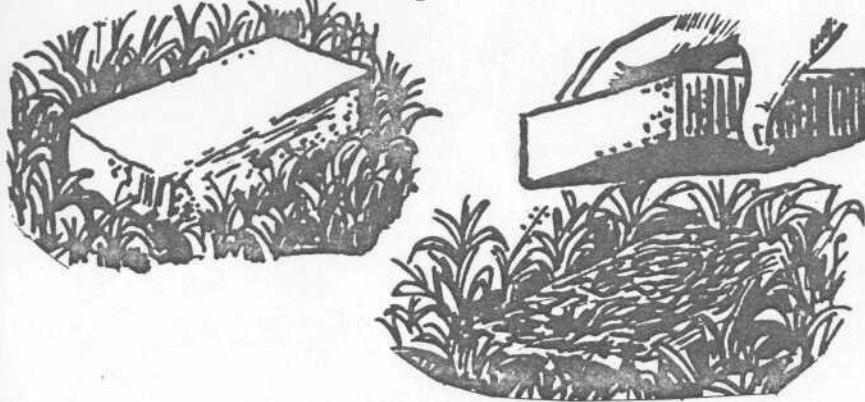
Joq djêq ta này, phâm si này jêng?

Em Làm, Em Chơi

Đánh một cây nhỏ ở lề đường đem trồng vào chậu có đất màu. Một ít lâu sau, cây đó ra sao?

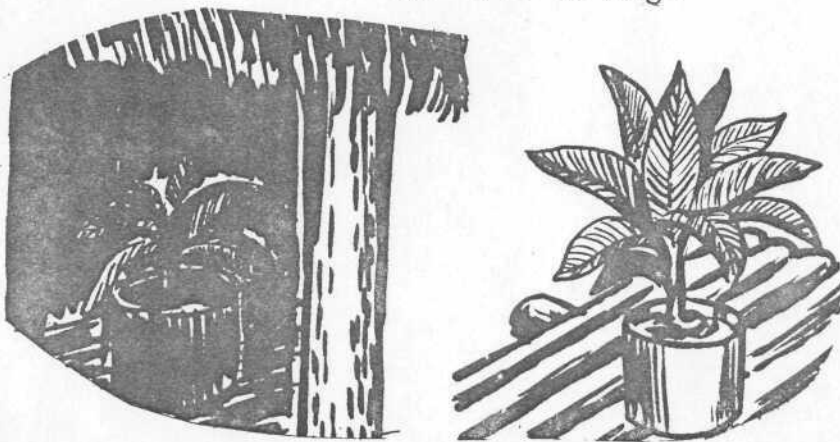
14. TỚM SI ỮCH MA NAU ANG

Cây Cần Ánh Sáng

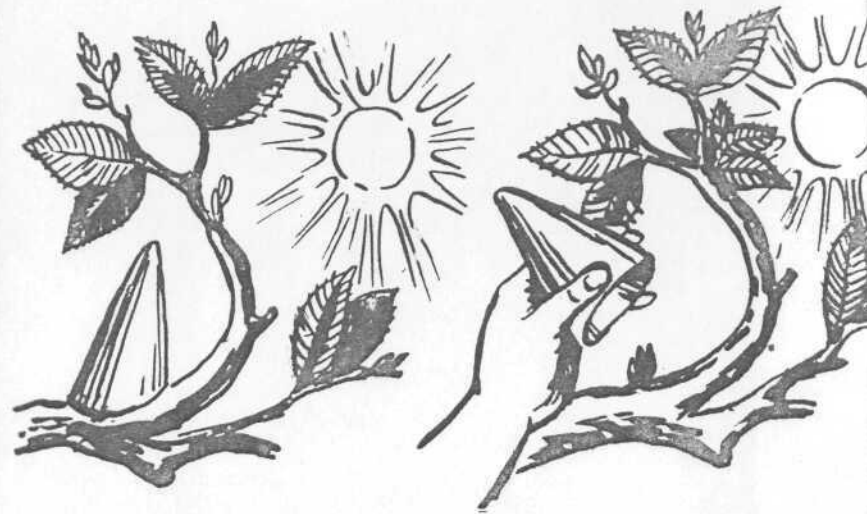
Tâm dâng kaloq ðrik, gợq kro pal.

Dưới viên gạch, cỏ úa vàng.

Ntaq si gờnh hon lor ?

Cây nào mọc mau hơn?

N'ha si ndrêh yor geh nchrat ang mắt nar.

Lá cây xanh nhờ ánh sáng mặt trời.

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Joq du tợq may dời chông thao tợm si tâm nghih
luh bah dih, nglong nglan ntúk nchrat nar.
May gữt leq, moh yor ?

Em Làm, Em Chơi

Lâu lâu, em nên mang chậu cây cảnh để trong nhà
ra ngoài sân chỗ có nắng.

Em có biết tại sao không?

15. GÃR SI ŨCH MA DAK

Hạt Cần Có Nước Để Nảy Mầm

Leq gãr ad mầu dơi đang hon yor mầu geh dak.

Mấy hạt này không nảy mầm vì không có nước.

Leq gãr ad đang hon, moh yor ?

Mấy hạt này nảy mầm. Tại sao?

Gãr tuh, rlay mbo geh
dak mớ dơi đang hon.

Hạt đậu, hạt bắp, hạt nhãn v. v
cần có nước mới nảy mầm được.

GÂP BƯ, GÂP PÂL

Dôn̄h bar pe rlay gãr tuh ă̄n tâm ngan
choih sôh.

Dôn̄h bar pe rlay gãr tuh ă̄n tâm ngan
neh ra-it.

Jôq bar pe nar ma nây, kuai jêh ri uă̄nh.

Em Làm, Em Chơi

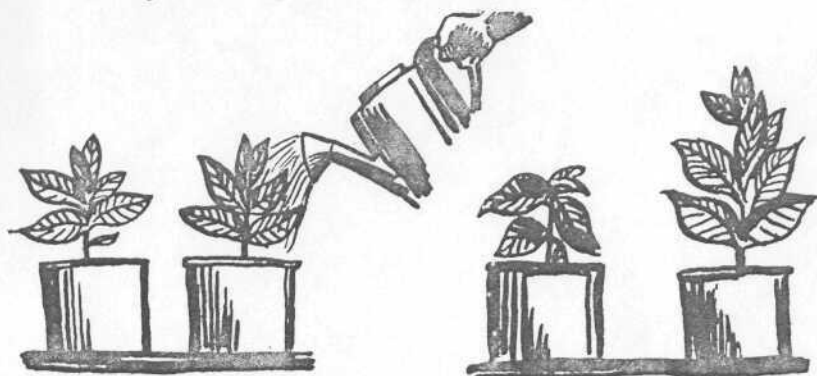
Vui vãi hạt đậu vào một bát cát khô.

Vui vãi hạt đậu vào một bát có đất ẩm.

Hai ba ngày sau bới đất ra quan sát.

16. TỚM SI ŨCH MA DAK

Cây Cần Có Nước Để Sống

Geh dak mở tớn si dới nchhe ndrêh.

Có nước, cây mới xanh tốt.

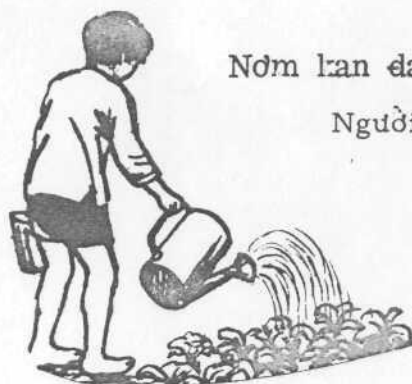

Geh mih mở tớn si chăt nchhe.

Có mưa, cây cỏ sum sê.

Nớm lan đang djrah dak tớn si.

Người làm vườn tưới cây.

Nớm kan loq, sach dak
tâm loq.

Nhà nông tát nước vào
ruộng.

Ba dak lip, tuh vanh ôm.

Phâm bư nau neq?

Lúa bị ngập, rau đậu bị thối.
Vì sao?

GẤP BƯ, GẤP PÂL

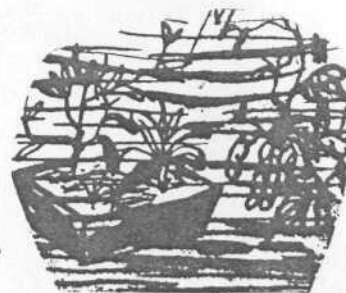
Ôi djrah dak tớn si.

Lời ir djrah âk dak.

Em Làm, Em Chơi

Tưới cây vào buổi sáng.

Không nên tưới nhiều nước quá.

17. NAU PLOQ NTI

Bài Ôn

Si aơ dơi rêh leq? Phâm bư?

Cây này có sống được không? Tại sao?

Bah ntũk H'Tin dơm thao tơm si?

Mpa nau H'Tin bư năm nđeq?

Mỹ đặt chậu cây ở đâu? Tại sao Mỹ làm thế?

Moh bunuyh kan đàng

ad bư?

Người làm vườn đang làm gì?

Moh kan Đuk bư?

Ông Đức làm gì?

Moh nđơ nờm

kan loq aơ bư?

Nhà nông làm gì?

KÔQ III

Chương III

ĐAK JÊH RI LEQ NĐƠ VAY KỐT

Nước Và Các Chất Đặc

18. SỈK LÊK TÂM DAK

Đường Tan Trong Nước

NDuh chêq sikk
tâm kachok dak.

Lê cho đường vào một ly nước.

NDuh vâ dak tâm kachok này.

Lê khuấy nước trong ly đó.

NDuh ôp H'Tin:

"Ntaq kachok geh sikk?"

H'Tin mâu sả sikk tâm bar kachok.

Lah ndriq, bah ntũk sikk guq?

Phâm nau H'Tin bư gay ma gĩt,

ntaq kachok geh sikk?"

Lê hỏi Mỹ: "Ly nào có đường?"

Mỹ không thấy đường trong cả hai ly.

Vậy đường biến đi đâu?

Mỹ kiểm ly có đường cách nào?"

GÁP BƯ, GÁP PÂL

Ntaq kachok sikk lor lêk? Mpa lờh?

Em Làm, Em Chơi

Đường trong ly nào mau tan hơn? Tại sao?"

19. ÂK NĐỚ LÊK TÂM ĐAK

Nhiều Chất Tan Trong Nước

H'Tin lah:

"Gáp mâu sạo boh tâm dak."

Me H'Tin lah:

"Boh lêk tâm dak jêh.

Boh jêh ri sikk vay lêk dadê tâm dak."

Mỹ nói: "Con không thấy muối trong nước."

Mẹ Mỹ nói: "Muối lẫn vào nước rồi con ạ.
Muối và đường đều tan trong nước."

Phâm bú kabu blau huach êng?

Tại sao miếng xà-bông lại nhỏ đi?

Tâm dak geh kabu.

Pô ri kabu hoq lêk tâm dak jêh.

Trong nước có xà-bông. Vậy xà-bông đã tan trong nước

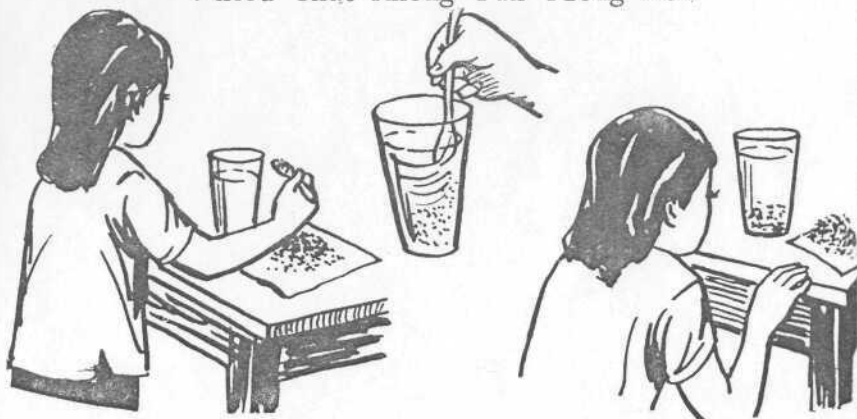
GÁP BỬ, GÁP PÁL

Em Làm, Em Chơi

20. GEH ÂK NDƠ MÂU DƠI LÊK TÂM DAK

Nhiều Chất Không Tan Trong Nước

H'Tin uảnh sạo choih tâm sắt kachok.

Choih mâu dơi lêk tâm dak ôh.

Mỹ nhìn thấy cát ở đáy ly.

Cát không tan trong nước.

Me H'Tin chệq choih tâm nông. Choih drăng tơm si dâk sỡng. Choih vay lêk tâm dak leq?

Me của Mỹ cho sỏi vào bình.
Sỏi giữ cho cây đứng vững.
Sỏi có tan trong nước không?

H'Tin uảnh me păng lūk rnih rūk por.

Rnih mâu dơi lêk tâm dak ôh.

Mỹ coi mẹ pha bột nấu chè.

Bột không tan trong nước.

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Ăn du mlâm klo chih, du mlâm mâng, du pők n'ha relaih tâm dak.

Leq ndơ ả lêk tâm dak leq?

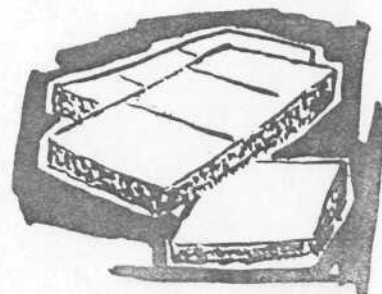
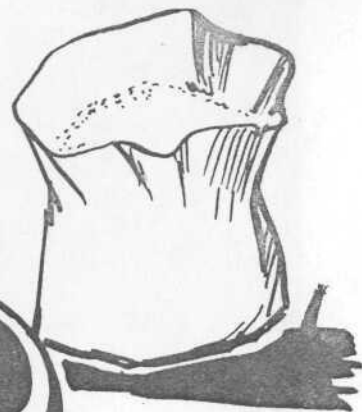
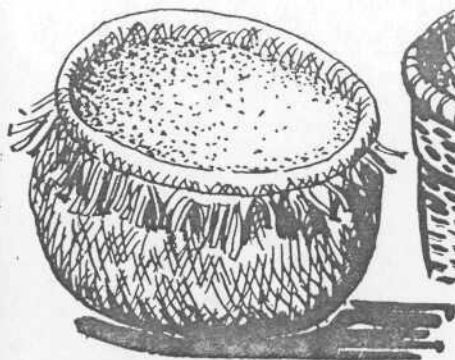
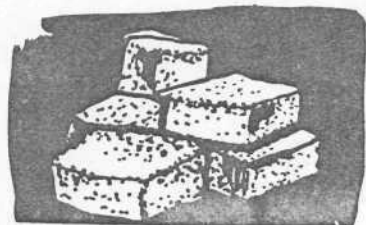
Em Làm, Em Chơi

Cho viên phân, cái que, tờ giấy vào nước.

Những vật này có tan trong nước không?

21. NAU PLOQ NTI

Bài Ôn

Moh nđơ lêk tâm dak?

Moh nđơ mâu lêk tâm dak?

Những vật nào tan trong nước?
Những vật nào không tan trong nước?

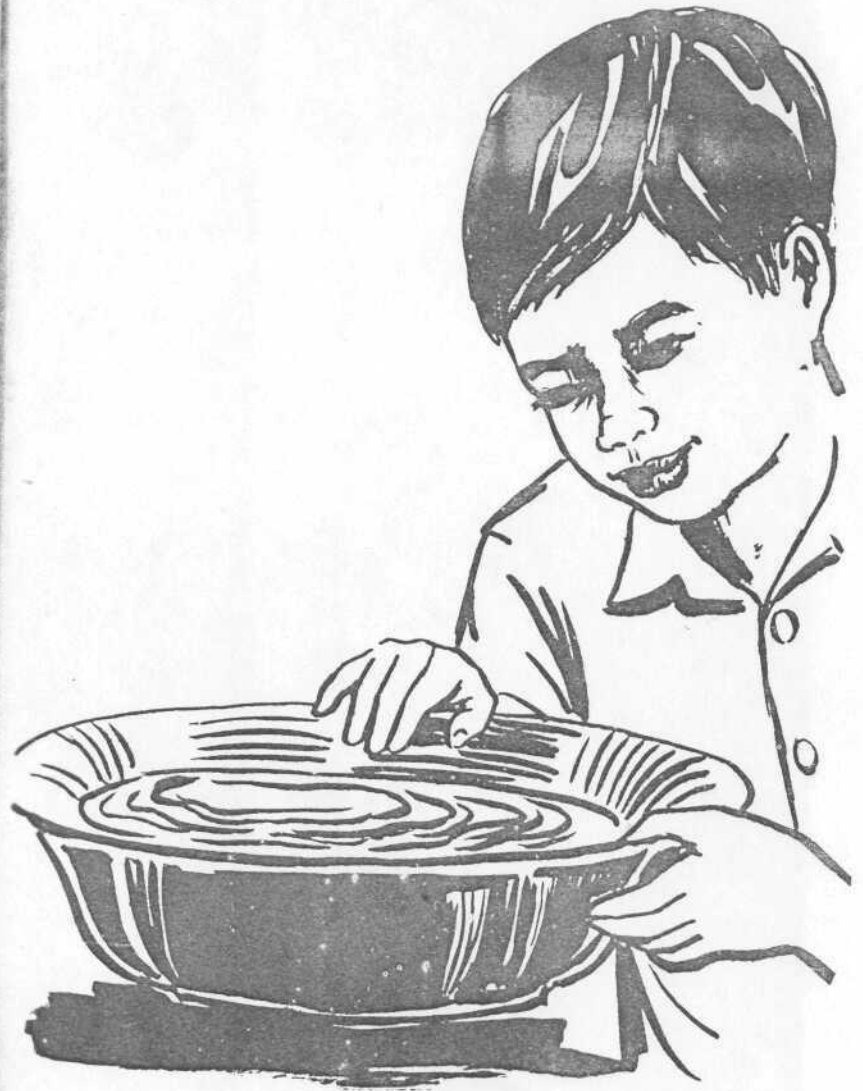

KÔQ IV

Chương IV

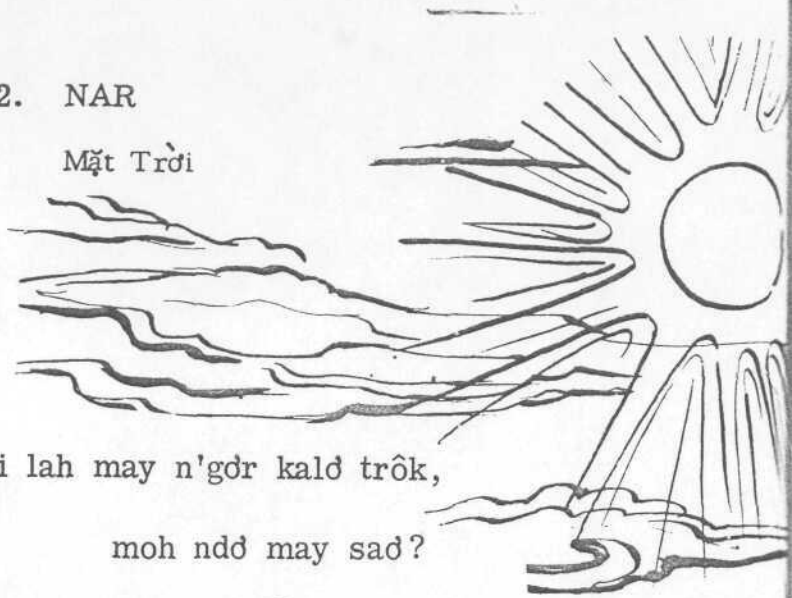
TRÔI

Trôi

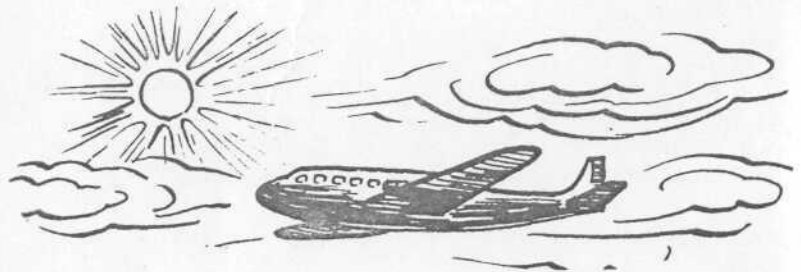
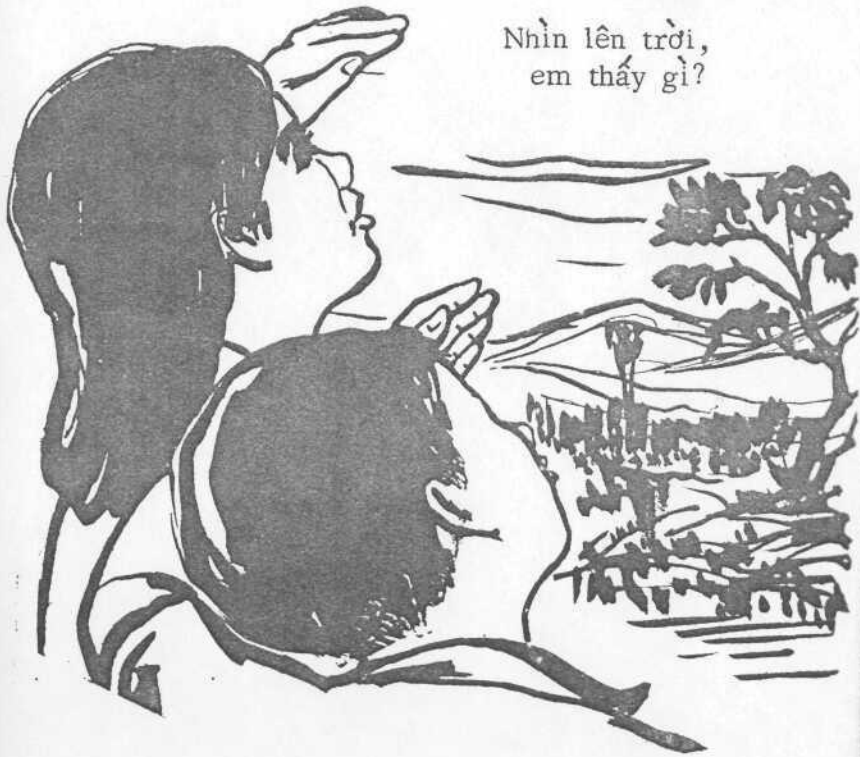
22. NAR

Mặt Trời

Bi lah may n'gờ kald trôk,
moh nớ may sớ?

Nhìn lên trời,
em thấy gì?

Moh ntil rup tâm ban ma sắk nar?

Mặt trời hình gì?

Sắk nar rup rvang tâm ban ma nấp đông.

Mặt trời giống trái banh.

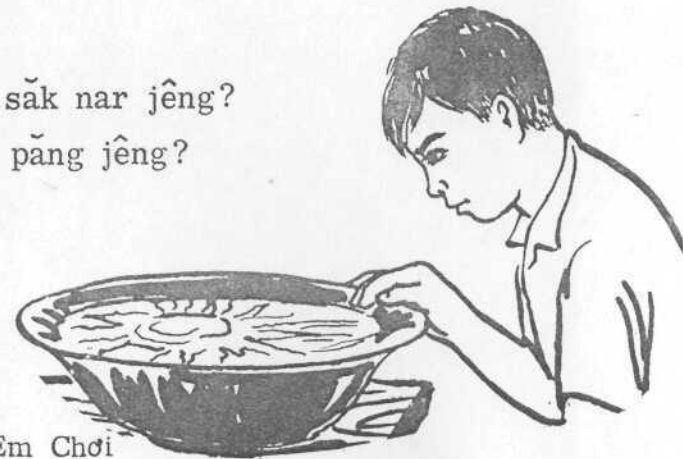
GẤP BƯ, GẤP PÂL

Nklang bôk nar đóm du rplay thao dak
ta nglong nglan.

Ủảnh tâm dak thao gấp sớ gui sắk nar
tâm dak.

Phâm rup sắk nar jêng?

Moh kôlờ pãng jêng?

Em Làm, Em Chơi

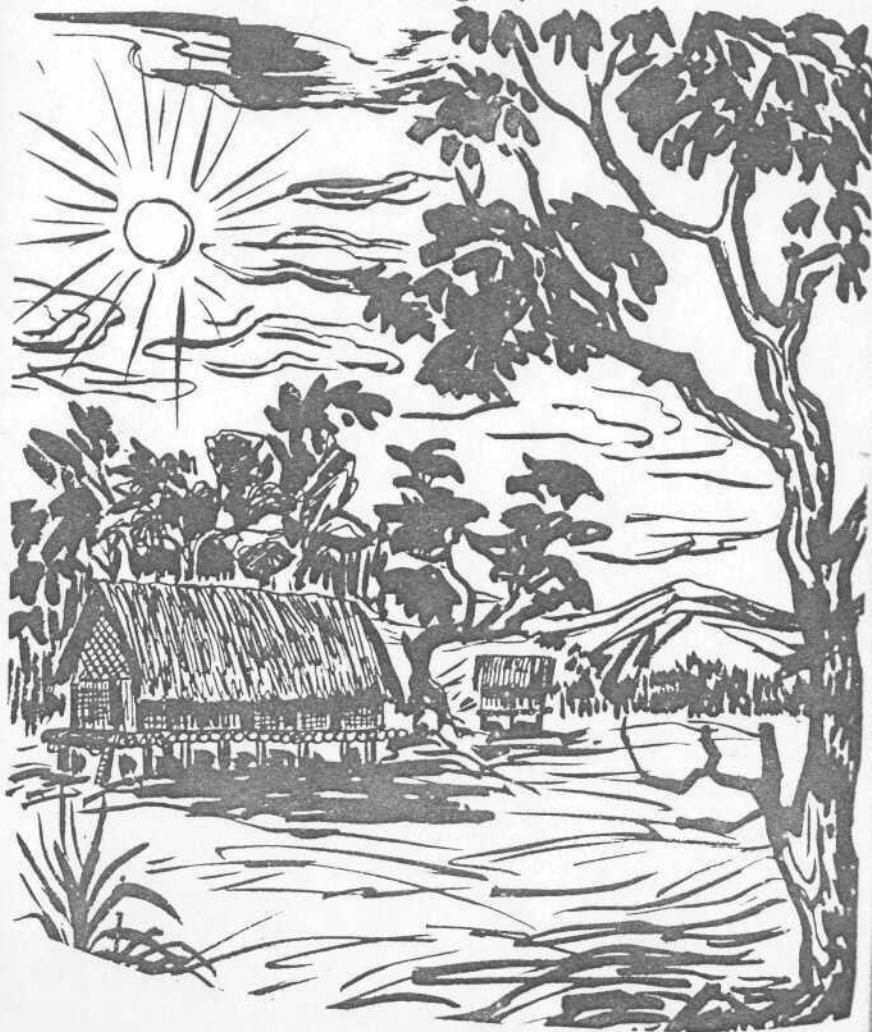
Giữa trưa, đặt một chậu nước ra sân.

Nhìn vào chậu nước em thấy có mặt trời trong đó.

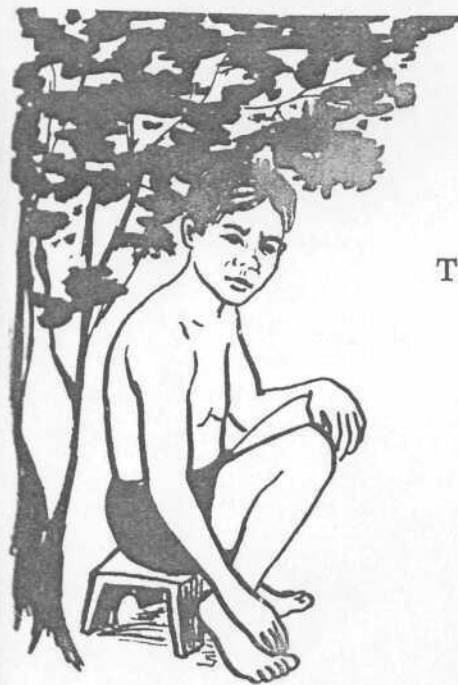
Mặt trời hình gì? Màu gì?

23. NAR NĐAT DUH

Khi Nóng Mặt Trời

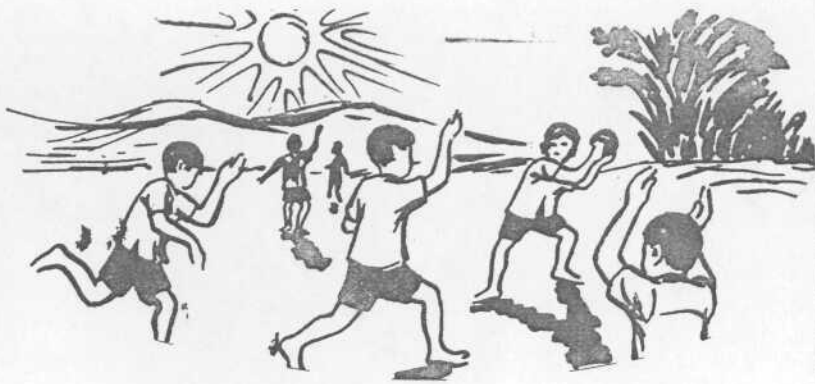
Bri duh nar.
Trời nắng.

Taq ntūk hâu duh? *

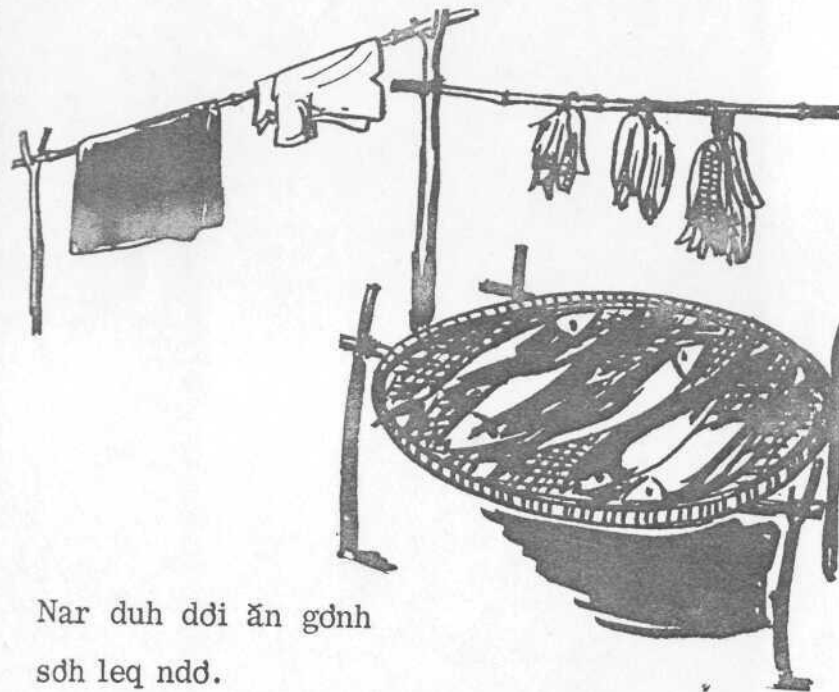
Chỗ nào nóng hơn?

Mbu duh lớn?
Người nào nóng hơn?

Nar neat ăn bunuyh jêh ri mpô mpa duh.
Mặt trời làm cho người và vật nóng.

Nar duh dôi ăn gônh
sôh leq nđô.

Mặt trời làm cho mọi vật mau khô.

GẤP BỦ, GẤP PÂL

Ntaq rglông dak
gônh duh?

Em Làm, Em Chơi
Lon nước nào mau nóng hơn?

24. ANG NCHRAT NAR
Ánh Sáng Mặt Trời

Loih duh dũm geh nau
nchrat ang.

Nar duh hâu ngãn;
nar geh nau nchrat ang.

Sắt nung đỏ, có ánh sáng chiếu ra.
Mặt trời rất nóng; mặt trời phát ra ánh sáng.

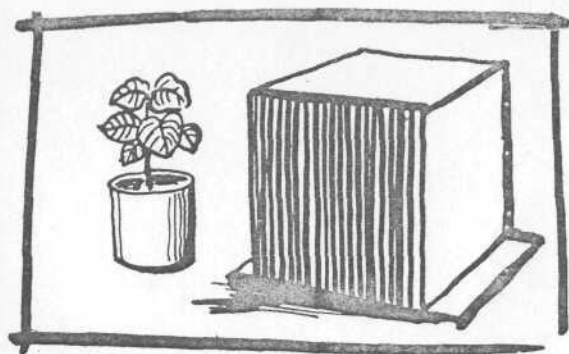
May sađ leq sãk nar?

Em có thấy mặt trời không?

Phâm may gĩt?

Tại sao em biết?

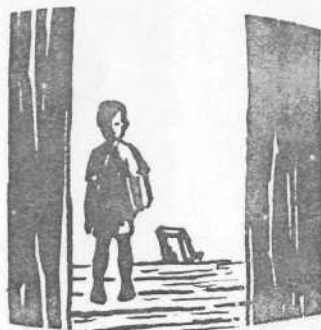

Tôm si bah dih, tâm ntük duh nar,
ndrêh ueh.

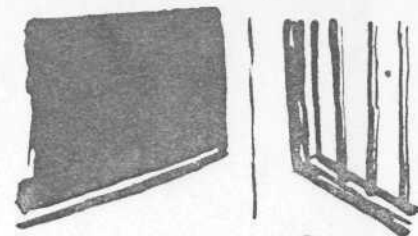
Cây ở ngoài nắng xanh tốt.

Yor ang nchrat nar he dôi sã nanêq leq
ndô ndr.

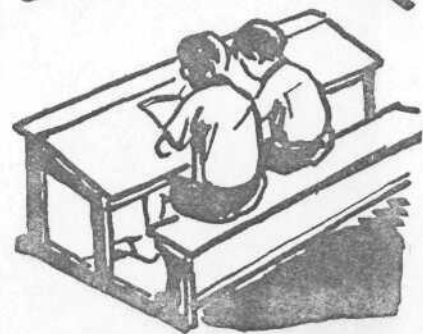

Nhờ có ánh sáng mặt trời,
ta nhìn rõ mọi vật.

GẤP ĐỦ, GẤP PÂL

Sõk măt rchõk sol
ntral ang nar tâm
mpir, bư kết nâm
bu rup ađ.

Em Làm, Em Chơi
Lấy gương soi chiếu ánh sáng mặt trời lên tường
như hình vẽ.

25. SẮK NAR GUQ TA JÂNG TRÔK

Mặt Trời Ở Chân Trời

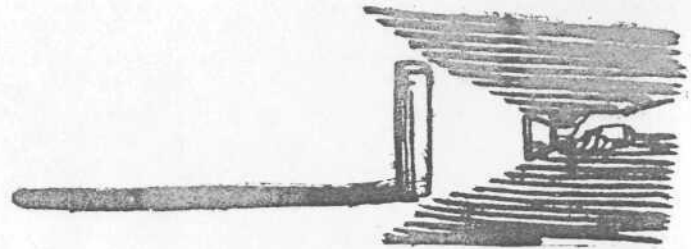

H'Tin lah:

"Teq gáp toyh ngấn!"

Ndah joq gui H'Tin jong?

Mỹ nói: "Em lớn không kìa!"
Vào lúc nào thì bóng Mỹ dài?

He lũng nâl ɓu nâm bu rup ơ:

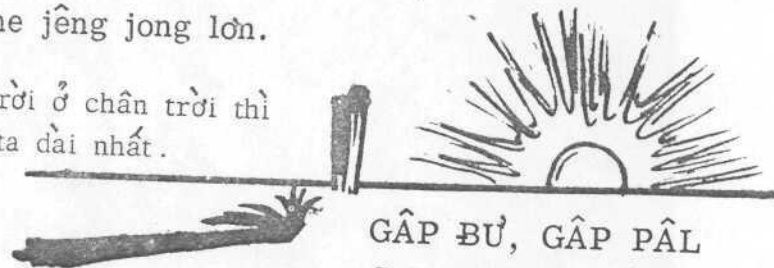
Các em thử làm như hình vẽ:

Bah nũk bu ănh pet, gay ma
gui rglông jong lớn?
Đèn bắm đặt ở đâu thì bóng hộp dài nhất?

Lah sắk nar guq ta jâng trôk,
gui he jêng jong lớn.

Mặt trời ở chân trời thì
bóng ta dài nhất.

GẤP BƯ, GẤP PÂL
Gui jong heq mâu
lah gleh?

Em Làm, Em Chơi
Bóng dài hay ngắn?

26. NAR LUH, NAR NHẬP

Mặt Trời Mọc, Lặn

Nar luh taq bah lớ.

Nar mhe mpól, nar luh.

Mặt trời mới ló lên:

mặt trời mọc.

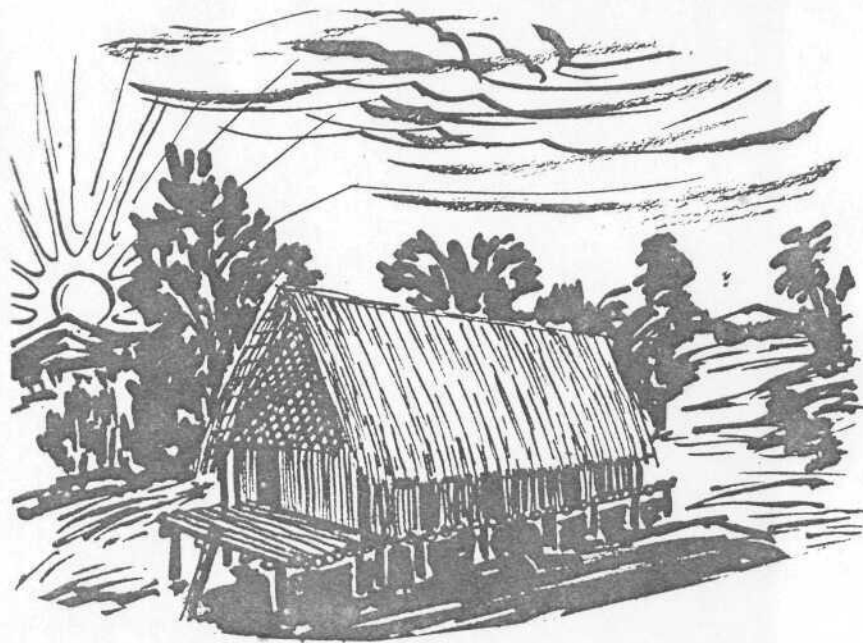
Mặt trời ở phương Đông.

Mhaó nar guq mớ bah dâng.

Nar jũr ɓrũq ɓrũq: nar nhập.

Buổi chiều, mặt trời ở phương Tây.

Mặt trời từ từ xuống: mặt trời lặn.

GẤP BỪ, GẤP PÂL

Kach rup nar ả tâm sambũt jêh ri nhĩng
kôldr.

Em Lâm, Em Chơi
Vẽ vào tập và tô màu.

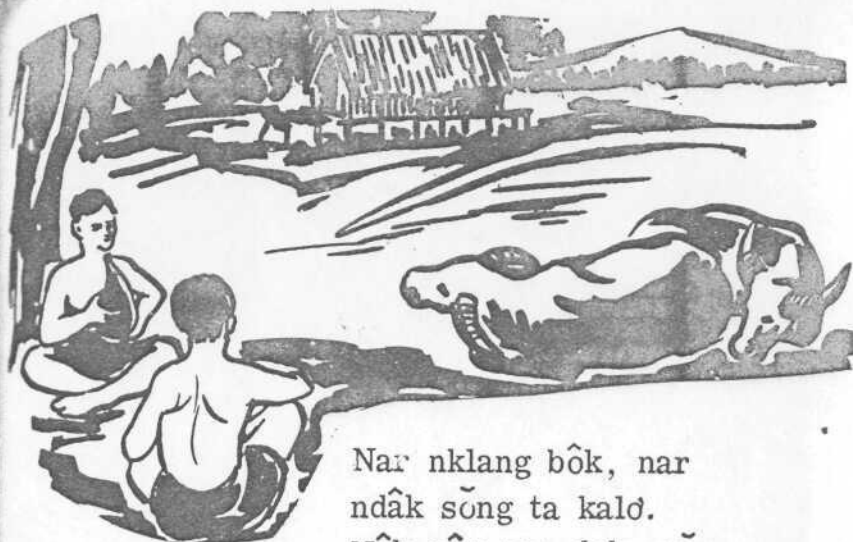
27. NAR NKLANG BÔK

Mặt Trời Buổi Trưa

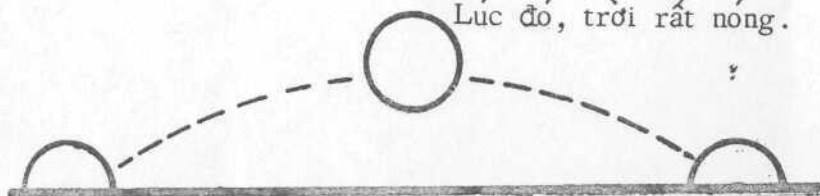
Gui H' Tin gleh heq,
mâu lah jong?
Bah ntũk sãk nar?

Bóng Mỹ ngắn hay dài?
Mặt trời ở đâu?

Nar nklang bôk, nar
ndâk sông ta kalô.
Nôk nây nar duh ngãn.

Giữa trưa, mặt trời đứng bóng.
Lúc đó, trời rất nóng.

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Bư rup tâm sambũt jêh ri nhĩng kôlôr rmit ta
trong rvang ntĩm nar. Chih: bah lơ, bah
dâng gay ma ntĩm mbah mở nar luh, nar nhâp.

Em Làm, Em Chơi
Vẽ vào tập và tô màu vàng lên mấy vòng tròn
chỉ mặt trời.

Viết: Đông, Tây để chỉ phương mặt trời mọc, lặn.

28. NEH HE GUQ TOYH NGĂN

Trái Đất Ta Ở Rất Lớn

NDuh ntôq klêng tâm ntúk tach.

Moh ndr NDuh são guq dăch?

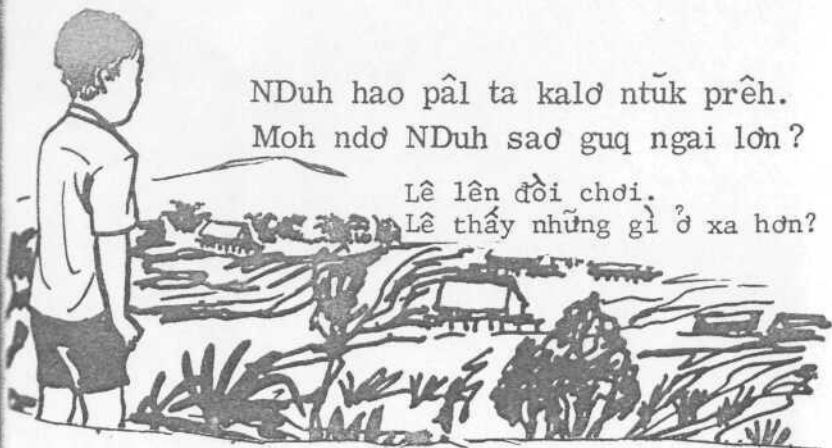
Moh ndr păng são guq ngai?

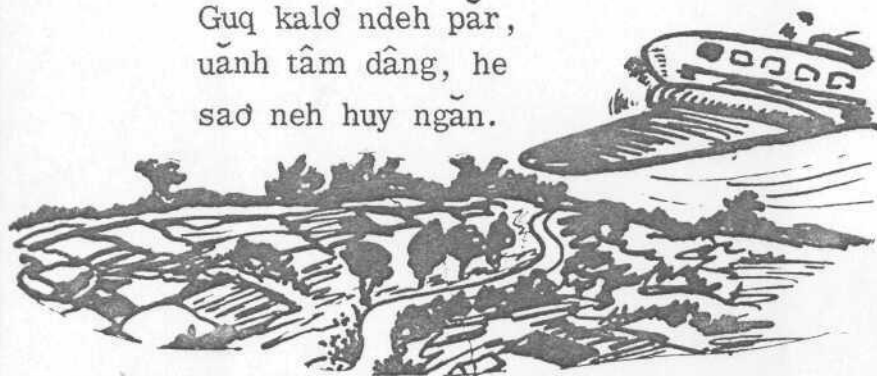
Lê thả điều ngoài đồng,
Lê thấy những gì ở gần? Ở xa?

NDuh hao pâl ta kalơ ntúk prêh.
Moh ndr NDuh são guq ngai lớn?

Lê lên đồi chơi.
Lê thấy những gì ở xa hơn?

Guq kalơ ndeh pãr,
uánh tâm dâng, he
são neh huy ngăn.

Trên máy bay nhìn xuống, mặt đất trông bao la.

Bunuyh jêh ri mpô mpa guq ta kalơ neh dadê.
Ntúk NDuh guq jêng kanông du nkual neh jêq.

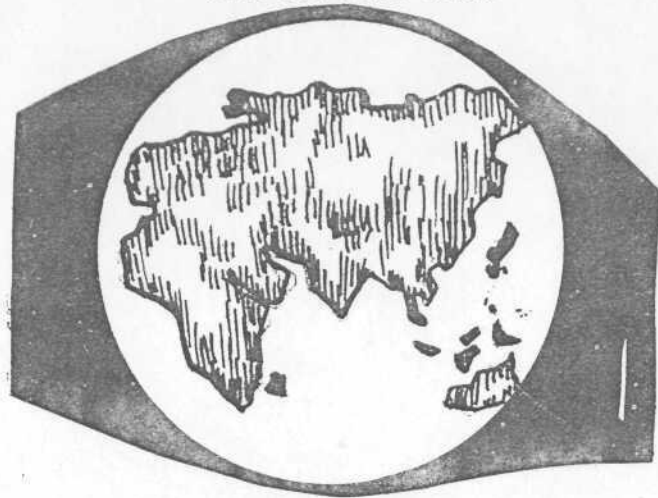
GẤP BƯ, GẤP PÂL

Bư rup nghì may nôm, jêh ri leq mbor
nghì tâm ðon may.

Người và vật đều ở trên trái đất.
Chỗ Lê ở chỉ là một phần nhỏ của trái đất.
Em Lãm, Em Chơi
Vẽ nhà của em và những nhà lối xóm.

29. RUP NEH JÊNG RVANG VĨL

Trái Đất Hình Tròn

Bu vay sỏk rup rplay neh.

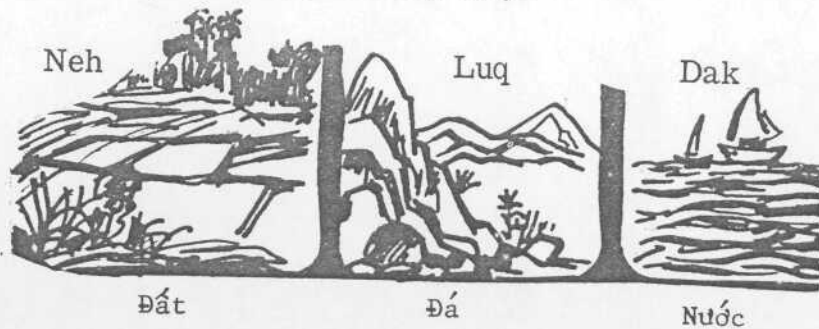
Rup rplay neh, tâm ban ma rup rvang
nạp đong.

Ta kalỏ neh he sỏ đeh:

Người ta chụp hình trái đất.

Trái đất như một trái banh lớn.

Trên mặt trái đất, ta trông thấy:

Đất

Đá

Nước

Ta rplay bu bư rup neh, ntủk nhữg kỏlỏ
chuh, jẻng rup neh.

Ntủk nhữg kỏlỏ nglang jẻng dak.

Trên quả địa cầu, chỗ kẻ nét là đất.
Chỗ trắng là nước.

GẤP BƯ, GẤP PÂM

Bư rup neh, ntủk mpor ntủm neh,
jẻh ri ntủk ndrẻh ntủm dak rlai.

Em Làm, Em Chơi

Vẻ trái đất. Tô màu nâu để chỉ đất, và tô màu
xanh để chỉ biển.

30. KHAY

Mặt Trăng

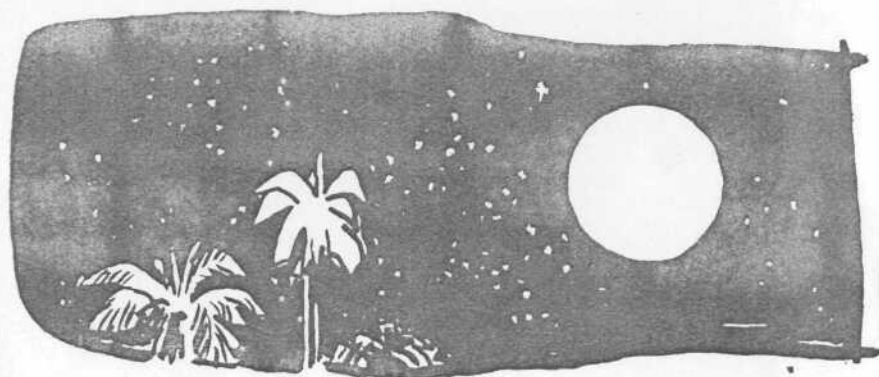
Abad jêng mǎng.

Moh nớ H'Tin

sad tâm trôk?

Bây giờ là ban đêm.
Mỹ thấy gì trên trời?

Săk khay rup rvang tâm ban ma nấp đông.

Săk khay jêq lớn ma rplay neh.

Săk khay jêq lớn ngăn ngên ma săk nar.

Mặt trăng hình tròn giống trái banh.

Mặt trăng nhỏ hơn trái đất.

Mặt trăng nhỏ hơn mặt trời nhiều lắm.

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Sök n'ha rêaih dǎng nkăp ăn rvang bư rup nar,

jêh ri nkăp rvang jêq djêq bư rup khay,

jêh ri lĩ tâm ndrom sambüt.

Chih amoh tâm dǎng êng êng rup, ăn di.

Em Làm, Em Chơi

Lấy bìa cát hình tròn lớn làm mặt trời, hình tròn nhỏ làm trái đất, và hình tròn nhỏ làm mặt trăng rồi dán vào tập. Viết tên dưới mỗi hình cho đúng.

31. KHAY BÔNG

Trăng Rằm

H'Tin lah: "Mãng ad bri ang. Khay rvang
ngăn."

H'Tin lah: "Nar ad jêng nar bông khay,
neq dểng khay toyh yuh êq!"

Mỹ nói: "Đêm nay trời sáng. Trăng tròn quá!"

Mẹ Mỹ nói: "Hôm nay ngày rằm nên trăng tròn,
con ạ."

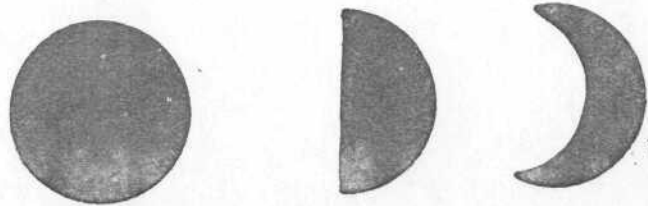
Tâm nar êng phâm rup khay jêng?

Leq ntil rup tâm dăng ad, ntaq ntil may mấp

sad jêh tâm khay?

Những ngày khác, mặt trăng hình gì?

Em đã trông thấy mặt trăng có những hình nào dưới
đây?

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Sõk n'ha rdaih dăng nkấp bư leq ntil rup khay,
kết tâm rup ad, jêh ri lữ tâm ndrom sambũt.

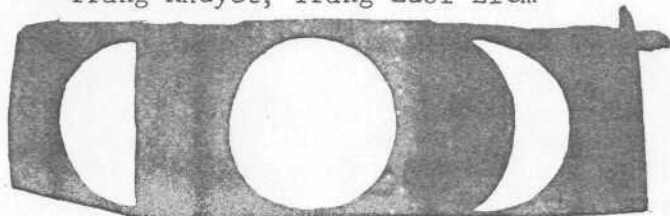
Ntaq rup ntĩm khay bông?

Em Làm, Em Chơi

Lấy bìa cắt những hình mặt trăng theo hình vẽ rồi
dán vào tập. Hình nào chỉ trăng tròn?

32. KHAY BLAH BUM, KHAY SẮK NHUAQ

Trăng Khuyết, Trăng Lưỡi Liềm

Khay rvang nchrat ang lớn ma khay
blah bum.

Khay blah bum nchrat ang lớn ma
khay sắk nhuaq.

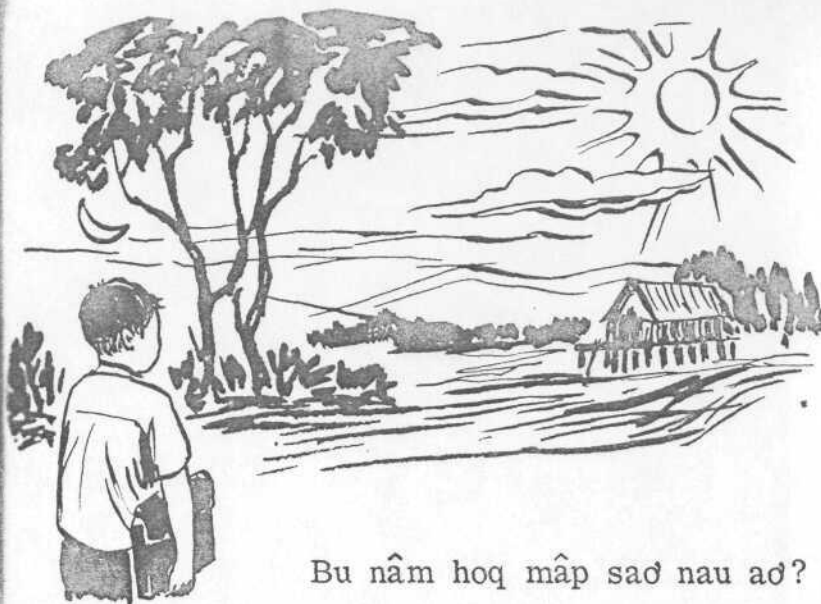
Leq măng geh khay bri ang.

Geh leq măng mâu geh khay.

Dôi này bri ngo.

Trăng tròn chiếu sáng hơn trăng khuyết.
Trăng tròn chiếu sáng nhiều hơn trăng lưỡi liềm.
Những đêm có trăng, trời sáng.
Cũng có đêm không có trăng. Khi ấy trời tối.

Bu năm hoq mập sớ nau ớ?

Em nào đã trông thấy cảnh này?

GẬP ĐƯ, GẬP PÂL

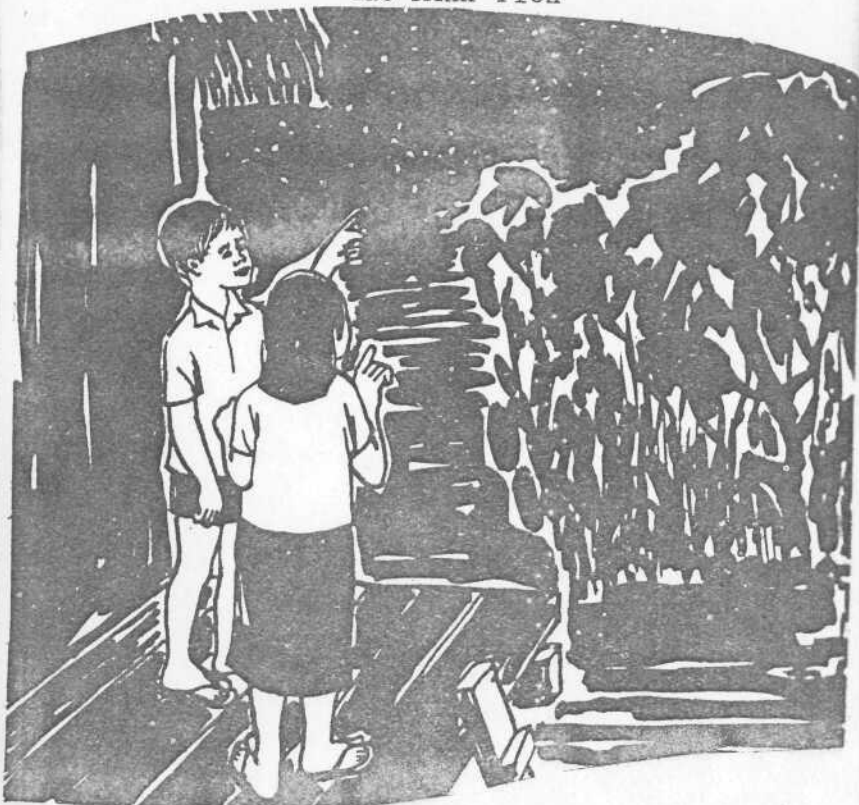
Sốk neh uk mon ăñ rvang mlâm năm bu rup
piăng kai. Mhĩng kôlor rmit n'gul. Ndjôt
glo neh ăñ ueh, nhhớ ma phung bắ uănh du
kôq ntúk rmit kêng năm bu sớ khay bớng,
loq plăch ăñ mpớl du ềah rmit jêng khay
blah bum, plăch djêq đống jêng khay sắk
nhuaq.

Em Lâm, Em Chơi

Lấy đất sét nặn hình trái banh làm mặt trăng. Sơn
vàng một nửa. Cầm trái banh cho khéo để các bạn
nhìn phần vàng thấy trăng tròn, trăng khuyết và
trăng lưỡi liềm.

33. MÃNH RUP RVANG

Sao Hình Tròn

Mãng ớ bri klãm khay.

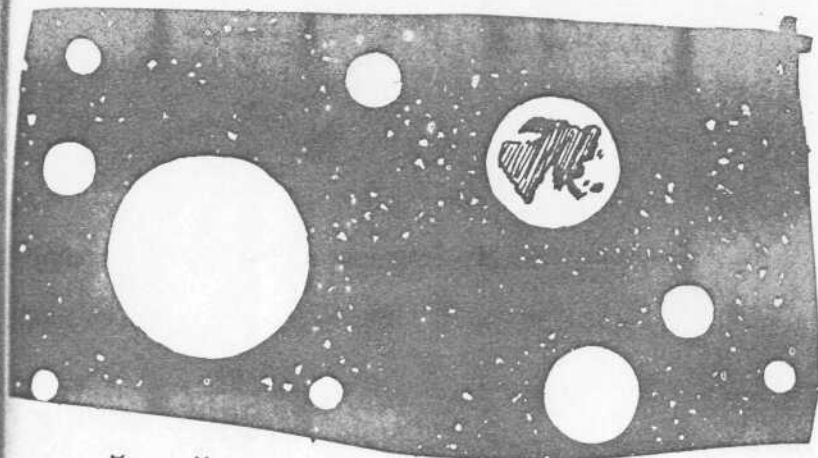
H'Tin, NDuh sớ mǎnh bêng trôk.

Leq mǎnh tâm trôk mpǎnh rêp ồlêp.

Tối hôm nay, trời không có trăng.

Mỹ, Lê thấy trời đầy sao.

Các ngôi sao nhấp nháy.

Rup sǎk mǎnh rvang tâm ban ma rup
play kroch.

Geh mǎnh toyh lớn ma neh.

Geh mǎnh jêq lớn ma neh.

Sao hình tròn giống trái banh.

Có sao lớn hơn trái đất. Có sao nhỏ hơn trái đất.

GẤP BỬ, GẤP PÂL

Sốk n'ha rếaih mbâl ăn bluh trôm ấk ồư rup
mǎnh.

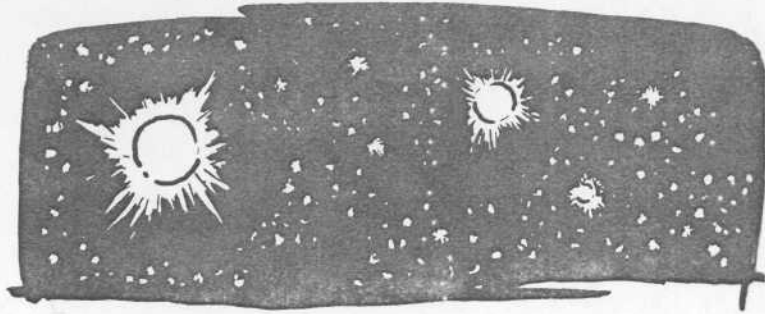
Yor ta ntũk nchrat ừnh kađen, may sớ leq
mǎnh mpǎnh rêp ồlêp?

Em Làm, Em Chơi

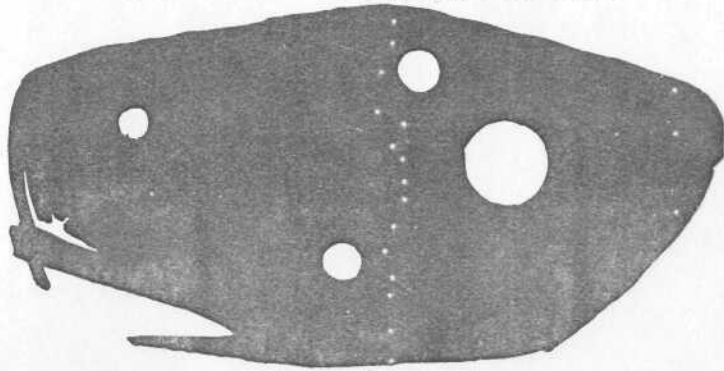
Lấy miếng bìa đem chọc thủng mấy lỗ làm những
ngôi sao. Giơ lên ánh đèn, em có thấy sao nhấp
nháy không?

34. ANG MÃNH

Sao Sáng

Ấk mǎnh nchrat ang nâm bu nchrat nar.
Nhiều sao phát ra ánh sáng giống mặt trời.

Ấk mǎnh tâm ban ma rplay neh, mǎu geh
nchrat ang.
Nhiều sao giống trái đất, không phát ra ánh sáng.

Ntaq mǎnh guq dǎch, he sad ang lớn.

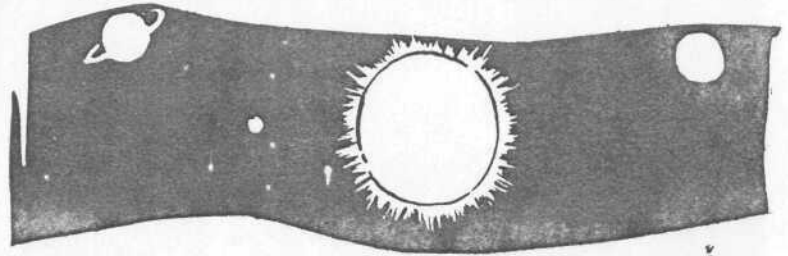
Mǎnh toyh ất ang lớn tâm ban leq.

Geh mǎnh bǎbaq guq ngai ngǎn, yor nǎy he
sad jêq jêh ri klu klôm.

Sao nào ở gần, ta thấy sáng hơn.

Sao nào lớn cũng sáng hơn.

Những sao khác ở xa quá nên ta thấy nhỏ và mờ.

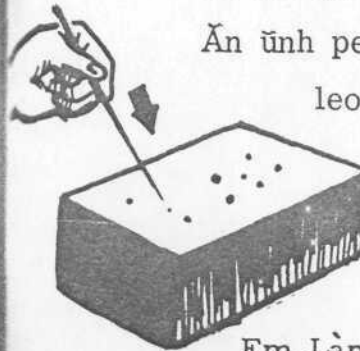

GẤP BƯ, GẤP PÃL

Sốk du mlâm hốp n'ha rđaih jêq ntáp trôm bluh
ăn ấk mở bah du pĩt.

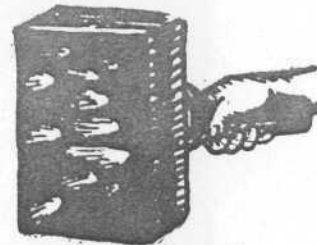
Ấn ùnh pet tâm trôm hốp jêq sol

leo bah dih, bư mǎnh nchrat.

Em Làm, Em Chơi

Lấy một chiếc hộp bằng bìa cứng đục thủng nhiều lỗ
một đầu. Đặt đèn bấm vào trong hộp chiếu ra giá
bộ làm những ngôi sao.

35. SIAL GUQ JŨM HE

Không Khí Ở Chung Quanh Ta

Moh nđơ khôm n'ha rēaih

krâp ta sāk H'Tin?

Cái gì đẩy tờ giấy vào người Mỹ?

H'Tin mpuh tâm sāk păng gĩt nāl ik rãm.

Kuăt njũn sial tāt tâm sāk bunuyh, yor ri

H'Tin gĩt nāl ik rãm.

Mỹ quạt, thấy mát. Quạt đẩy không khí vào người nên Mỹ thấy mát.

Sial guq tâm dũng.

Sial guq jũm phung he.

Không khí ở trong túi.

Không khí ở chung quanh ta.

GẤP BỦ, GẤP PÂL

Phôi pũk du mlâm dũng kasu, mâu lah dũng

nilõng. Moh nđơ geh tâm trôm dũng kasu,

mâu dũng nilõng?

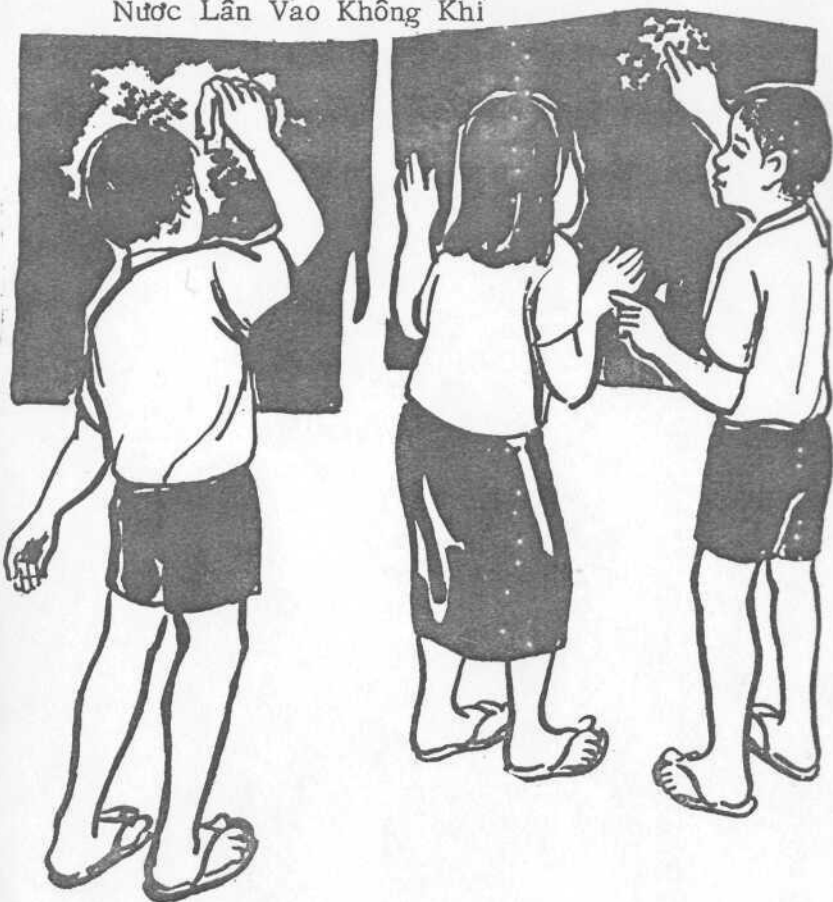
Em Lãm, Em Chơi

Thối phồng một trái bóng hoặc một túi ny-lông.

Trong trái bóng hoặc túi ny-lông có gì?

36. DAK LẤP LÔNG TÂM SIAL

Nước Lăn Vào Không Khí

Dak tâng lạp tâm kađar, mầu lah ta ntũk êng leq?

May lõng nâl bu' kót tâm rup:

Nước thấm vào bảng hay đi đâu?
Em hãy thử làm như hình vẽ:

Jut kađar ma bok beq.

Sõk ngan jam kũp ta kaló kađar.

Jũm ngan mầu hõm geh dak ôh.

Biaq lah tâm dâng jam hõm dak.

Dak mầu tâng tâm kađar ôh.

Lah ndriq, bah ntũk dak guq?

Dak lạp lõng tâm sial jũm kađar.

GẤP BU', GẤP PÂL

Nkhũt dak tâm kachok. Sõk klo treh tâm ban ma mpiãt dak.

Joq nar ta nây, mpiãt dak hũch.

Bah ntũk dak hãn?

Chung quanh đĩa không còn nước nữa. Nhưng ở dưới đĩa vẫn còn nước. Nước không thấm vào bảng.

Vậy nước thấm đi đâu?

Nước lặn vào không khí chung quanh bảng.

Em Làm, Em Chơi

Đổ một ít nước vào ly. Lấy phần vạch mực nước.

Mấy ngày sau mực nước xuống thấp. Nước đi đâu?

37. NDÂR TŪK

Mây

Dak tâm glah dôi khôh.

Mbrui dak thũl ta trôm mboi glah.

Mbrui dak thũl luh ta mboi glah, tâm ban ma
tũk tâm trôk.

Nước trong ấm đang sôi.

Hơi nước thoát ra vòi ấm.

Đám hơi nước ở vòi ấm giống đám mây trên trời.

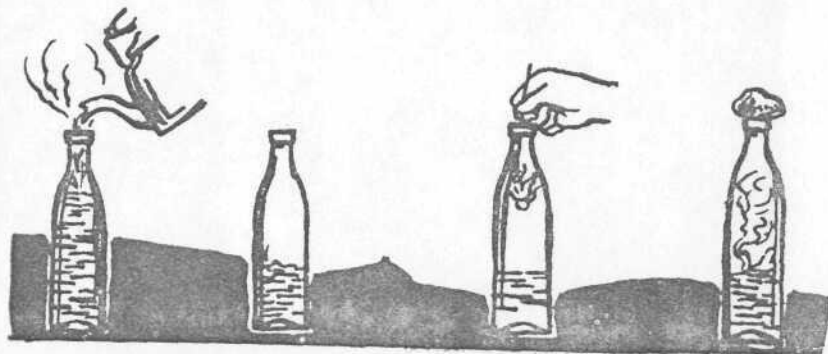

Dak taq tâm dâng neh thũl hao kald.

Dak tâm lăp lông đah sial jêng ndâr tũk.

Nước ở dưới đất bốc lên lẫn vào không khí.

Nước lẫn trong không khí hợp thành những đám mây.

GÁP BŪ, GÁP PÂL

Bũ ndâr tũk tĩng rup ađ:

Troch dak duh tâm yăng chai ăn bêng, nôm
joq djêq. Nkhũt lới djêq dak duh.

Nglăp ũnh tâm trôm yăng chai.

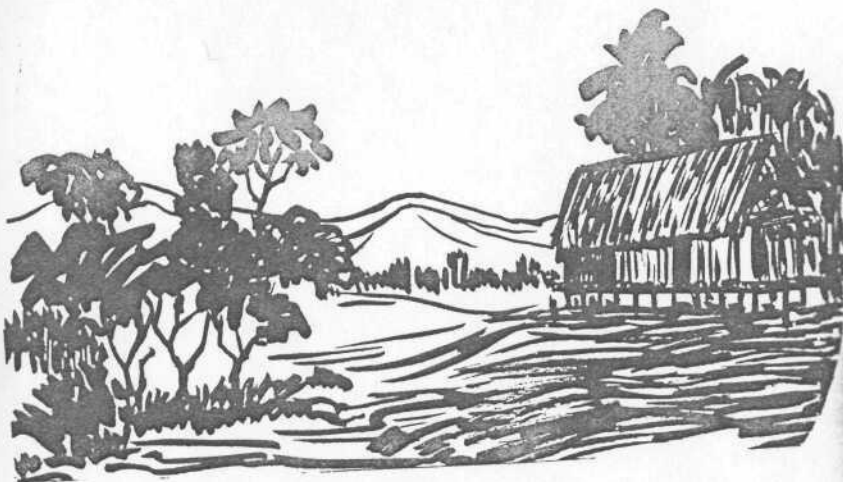
Ăn du glo pler ta bâr yăng chai.

Em Làm, Em Chơi

Làm ra mây theo hình vẽ: Đổ đầy nước nóng vào
chai, để một lúc. Đổ bớt nước nóng ra. Cho lửa
vào trong chai. Để một miếng đá trên miệng chai.

38. NDÂR TŪK KRĂK, NDÂR TŪK NGLANG

Mây Trắng, Mây Đen

N'gờ uảnh kalỏ trôk, gập sảo ndâr tũk.

Ndâr tũk nglang geh âk mbrui dak rhên reu
nheu.

Ndâr tũk nglang prêh lớn.

Nhìn lên trời, em thấy có mây.

Mây trắng có những bụi nước nhỏ li-ti.

Mây trắng ở trên cao.

Geh tợq ndâr tũk jêng krăk. Ndâr tũk
krăk geh âk rchual dak toyh. Ndâr tũk
krăk guq tâm dâng dêh lớn ma ndâr
tũk nglang.

Có khi mây màu đen.

Mây đen có những hạt nước lớn.

Mây đen ở thấp hơn mây trắng.

GẬP BƯ, GẬP PÂL

1-- Dõng krayõng kôlờ bư rup trôk geh
ndâr tũk.

2-- Dõng n'ha rđaih dẫng nkấp bư ndâr tũk.

Em Làm, Em Chơi

1--Dùng viết chì màu vẽ cảnh trời có mây.

2--Dùng bìa cắt hình mây.

39. MIH

Mưa

Sial khôm katang njũn leo ndâr tũk krăk.

Bri ngo rhiu.

Ăk rchuăl dak toyh tâm ndâr tũk jăk ngăn
yor ri păng tũp.

Bri mih.

Gió thổi mạnh đẩy mây đen tới. Trời tối sầm lại.
Những giọt nước lớn trên mây nặng quá nên rơi
xuống. Trời mưa.

Leq rchuăl dak kalđ tũk tũp leq jêh.

Tâm trôk mâu hôm ndâr tũk krăk.

Trôk prăng.

Những giọt nước trên mây đã rơi xuống hết.
Trời không còn mây đen. Trời tạnh.

GẬP BƯ, GẬP PÂL

Sõk du pòk măt rchõk ăn êp ta mboi
glah dak dôi khôh.

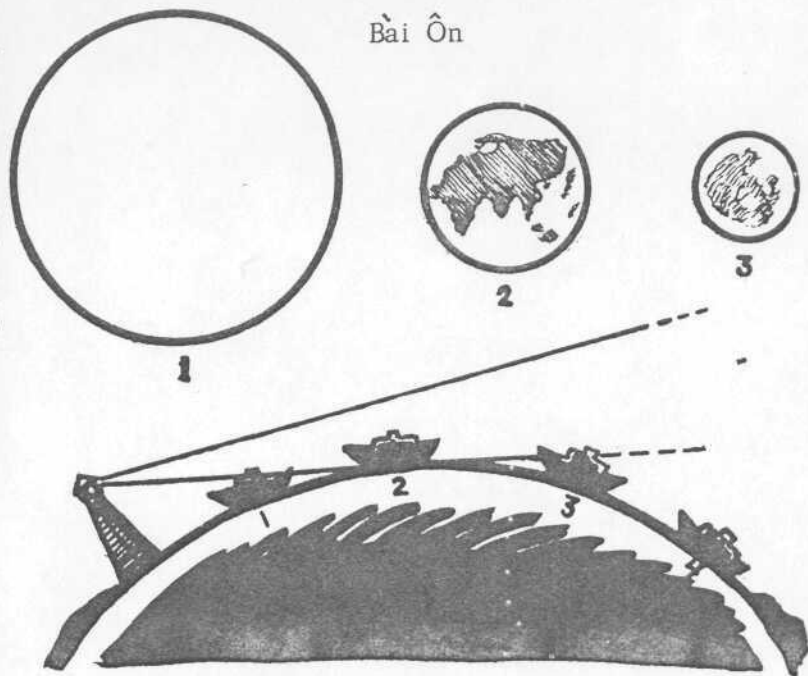
Moh ndr may sảo?

Tâm ban ma trôk mih leq?

Em Lâm, Em Chơi
Cầm một miếng kính để gần chỗ vòi ấm nước
đang sôi. Em thấy gì? Có giống trời mưa không?

40. NAU PLŌQ NTI

Bài Ôn

Ntaq rup rvang ntĩm sǎk nar?
 Ntaq rup rvang ntĩm rplay neh?
 Ntaq rup rvang ntĩm sǎk khay?

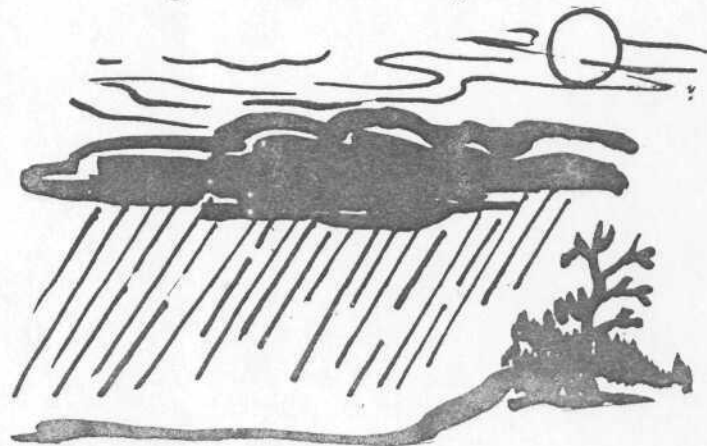
Guq rāng ta ngih n'gāng ũnh dak rlai,
 moh phung kōmpăn he dơi sad?

Hình tròn nào chỉ mặt trời?
 Hình tròn nào chỉ trái đất?
 Hình tròn nào chỉ mặt trăng?
 Đứng trên đên biển, ta có thể trông thấy những
 tàu nào?

Ntaq rup ntĩm khay bōng?
 Ntaq rup ntĩm khay blah bum?
 Ntaq rup ntĩm khay sǎk nhuaq?

Hình nào chỉ trăng tròn?
 Những hình nào chỉ trăng khuyết?
 Những hình nào chỉ trăng lưỡi liềm?

Bah taq tũp mih?

Moh ndr̄ geh nchrat ang ta kalō ndr̄ tũk krāk?

Mưa ở đâu rơi xuống?
 Trên mây đen có gì chiếu sáng?

KOQ V
Chương V

YÂN
Mùa

41. YĂN DUH NAR

Mùa Nắng

Bri duh nar đăng rệp.

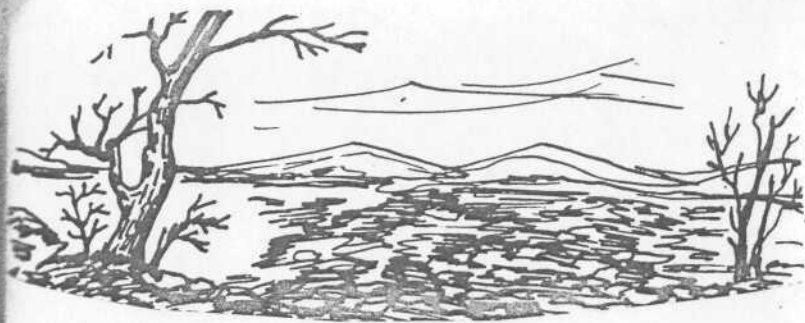
Trôk nar ndrêh brâng.

Geh kanông djêq ndâr tũk nglang.

Trời nắng chang chang.

Bầu trời xanh ngắt.

Chỉ có vài đám mây trắng.

Tâm yăn duh nar săk nar mpól ăp nar.

Si gle klêu kro. Neh ntu đàng.

Pa lờh nau neq?

Vào mùa nắng, ngày nào cũng có mặt trời.
Cây cỏ héo khô. Đất nứt nẻ. Tại sao?

Hăn tâm ntũk duh nar,

bu vay nõđ đon, dong yu.

Ra nắng, người ta cõđ nón,
che dù.

GẤP BU', GẤP PÂL

Moh nõđ may nõđ tơ lah may hăn
tâm ntũk duh nar?

Em Lâm, Em Chơi

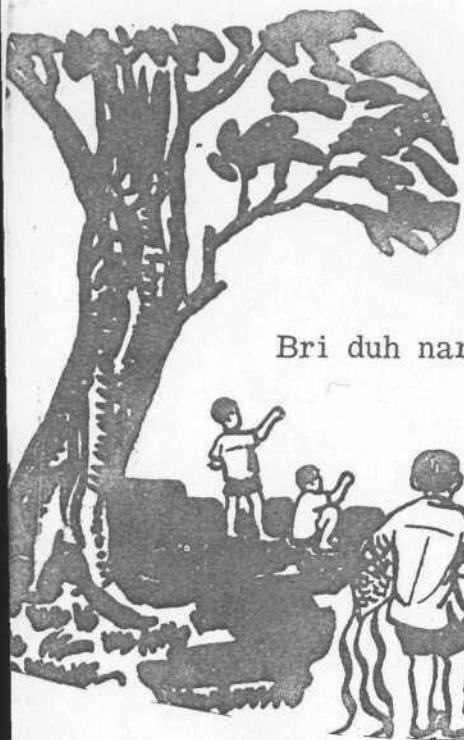
Em dùng thứ nào che đầu khi ra nắng?

42. YĂN DUH NAR
(n'gop lor)

Mùa Nắng (tiếp theo)

Bri duh nar gâp pâl ta gui n'hâm.

Mùa nắng, em chơi ở chỗ
có bóng mát.

Mêq gâp ih kho ao.

Má em phơi quần áo.

Moh yuh H'Tùn bử?

Mẹ Mỹ làm gì?

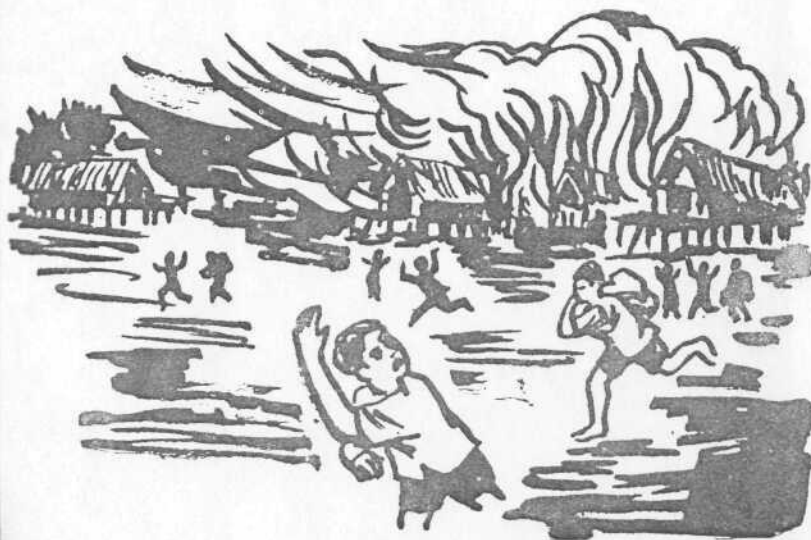
Sai yuh H'Tùn djrah
dak tâm tơm si.

Ông Tư tưới cây.

Phung kan mir rek ba.

Nhà nông gặt lúa.

Yăn duh nar vây geh nau ũnh sa nghì.

Pa lờh nau neq?

Mùa nắng hay cháy nhà. Tại sao?

GẤP BỪ, GẤP PÂL

Tâm kuăn ti, hăn jăng jai, munh jăng jai tâm
ndrih ma chuat jâng.

Em Lam, Em Chơi

Nắm tay nhau, vừa đi vừa hát theo nhịp chân bước:

N'grúp n'grúp, n'grăp n'grăp,
Chuat jâng ăn di,
Nchah ti lời prêng,
Drêng oh hăn pâl,
Tât mpông vâl trôk,
N'gút bôk mbah bu,
U đaq sít he,
Ăn be nti sambút,
Sút drâm tơm khuar,
Ăn iâr kaih năk,
Joq ô-klak kũnh đông.

Giung giăng, giung giẻ,
Đắt tre đi chơi,
Đến cửa nhà trời
Lạy cậu, lạy mẹ,
Cho cháu về quê,
Cho dê đi học,
Cho cóc ở nhà
Cho gà bới bép,
Lâu lâu lạy hụp.

43. YĂN MIH

Mùa Mưa

Rnôk ad mih mro.

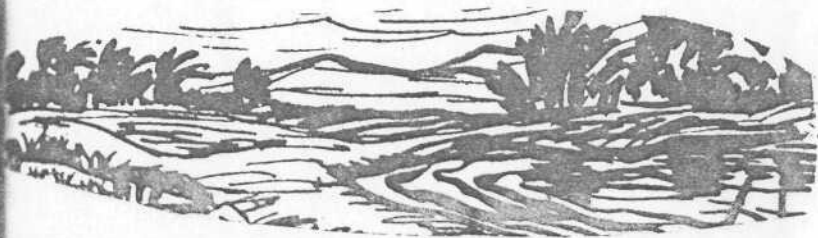
Tâm trôk geh âk ndâr tũk krăk.

Dạo này mưa luôn.
Trên trời có nhiều mây đen.

Gung trong nduh ndăp bôk dadê.

Đường ngõ lầy lội.

Tâm nung, tâm nglau, tâm loq bêng dak dadê.

Dak krong dak rmăng toyh ler kôh ler hang.

Hồ, ao, ruộng đầy nước. Nước sông lên cao.

GẤP BỪ, GẤP PÂL

Bừ rup bri mih: Geh âk rchuăl dak mih tũp,
geh lỏp.

Em Lâm, Em Chơi

Vẽ cảnh mưa: có những giọt mưa rơi xuống, có chớp.

44. YÁN MIH (n'gop lor)

Mùa mưa
(tiếp theo)

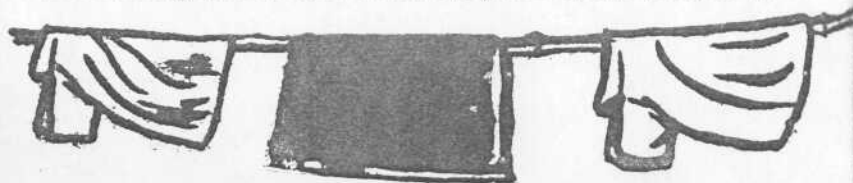

Kik rông ma mih.

Vịt thích mưa.

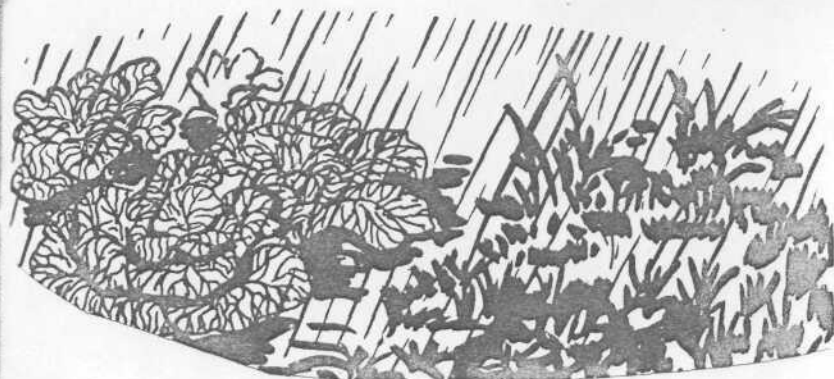
Gập mâu rông ma mih ôh,
yor lah tờ lah hăn nti sambũt nõ đon
mâu lah soh ao mih riq mở dơi hăn.

Em không thích mưa vì đi học phải che... mặc...

Ih kho ao bắt ngấn.

Quần áo phơi lâu khô.

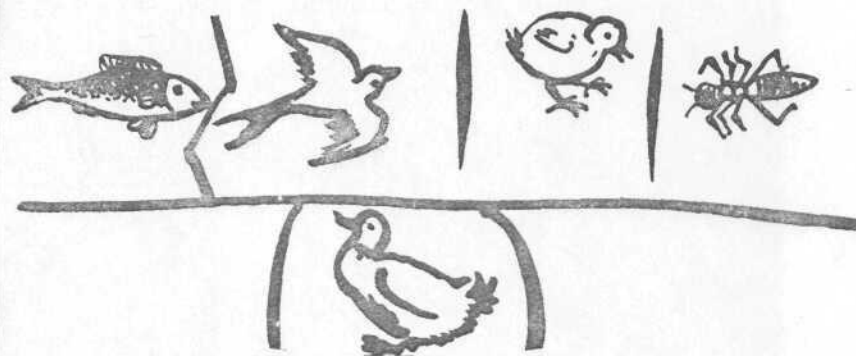
N'ha si n'ha gle ndrêh nchhe yor geh mih.
Cây cỏ xanh tốt vì có mưa.

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Chih amoh tâm dăng leq ntil mpa.

Em Lám, Em Chơi

Viết tên các con vật dưới hình vẽ.

Moh ntil mpa rông ma mih?

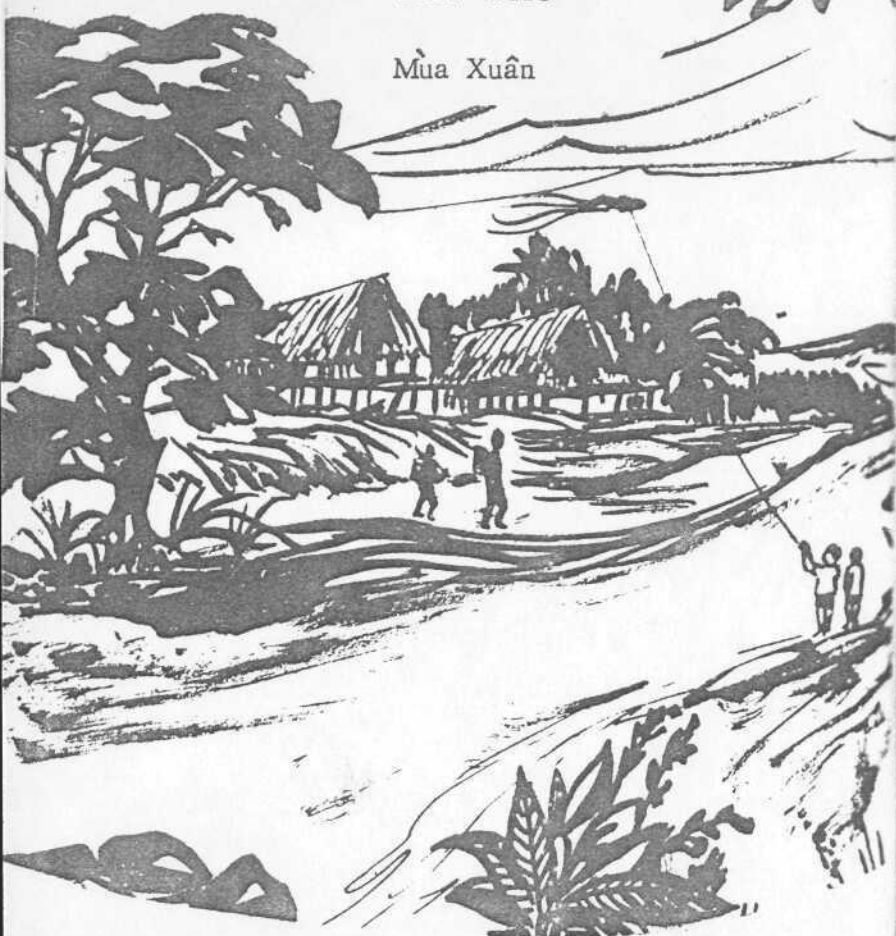
Moh ntil mpa mâu rông ma mih?

Con nào thích mưa?

Con nào không thích mưa?

45. YĂN KAO

Mùa Xuân

Khay nguy, khay bar, khay pe jêng yăn Kao.
Trôk nar ang rah vah rô vớ; geh sial n'hêt ik
răm.

Tháng Giêng, tháng hai, tháng ba là mùa Xuân.
Trời trong sáng; khi trời ảm áp.

Tôm si tôm gle chăt nchhe, kao dang,
kô-kim mpãr ndăng. Leq rngôch rông
uãnh nkual yăn Kao.

Cây cối nảy mầm, hoa nở nhiều;
bướm lượn. Mọi người ưa
ngắm cảnh mùa Xuân.

GẤP BỪ, GẤP PÂL

Kóp dùm ntil kao may vay sãd tâm yăn Kao.
Em Lâm, Em Chơi.

Kể một vài thú hoa mà em thấy vào mùa Xuân.

46. YĂN KAO (n'gop lor)

Mùa Xuân (tiếp theo)

Moh sǐm ɓu, kô kim ɓu,
iǎr ɓu?

Moh nau may rǒng pâl
ngăn tâm yăn Kao?

Chim, bướm, gà đang làm gì?
Về mùa Xuân, em thích những
trò chơi nào?

Tâm yăn Kao phung kan mir tâm
tôm si, pot ək ndrôk tâm tôm si.

Về mùa Xuân, nhà nông trồng cây, bón cây.

GẤP ɓU, GẤP PÂL

1 -- Kóp leq ntil sǐm vay mpǎr ndǎng tâm
yăn Kao.

2 -- Tâm yăn kao, hǎn nti sambüt mǎu soh
ao mih kađôi leq.

Pa lǒh nau neq?

Em Lâm, Em Chơi

1--Kế những con chim hay bay lượn về mùa Xuân
2--Mùa Xuân, đi học không cần mang áo đi mưa.
Vì sao?

47. YĂN KĂL VAI

Mùa Hạ

Khay puăn, khay prám,
khay prao jêng yăn kăl vai.

Tâm yăn kăl vai bri duh nar đấng
rêp, duh hũl, luh rhul rhal.

Tháng tư, tháng năm, tháng sáu
là mùa hạ.
Về mùa hạ, trời nắng chang chang,
nóng bức, khó chịu.

Phâm bũ bunuyh jêh ri rpu guq
mbe n'hâm tòm si?

Tại sao người và trâu nghỉ dưới
bóng cây?

Tâm yăn kăl vai vay
geh mih toyh,
sial katang.

Về mùa hạ thường
có mưa to, gió lớn.

GẤP BŨ, GẤP PÂL

Rtüt n'ha rêlaih bũ rup kuat,

kốt rup ad.

Em Làm, Em Chơi

Gấp cái quạt theo hình vẽ.

48. YĂN KĂL VAI (n'gop lor)

Mùa Hạ (tiếp theo)

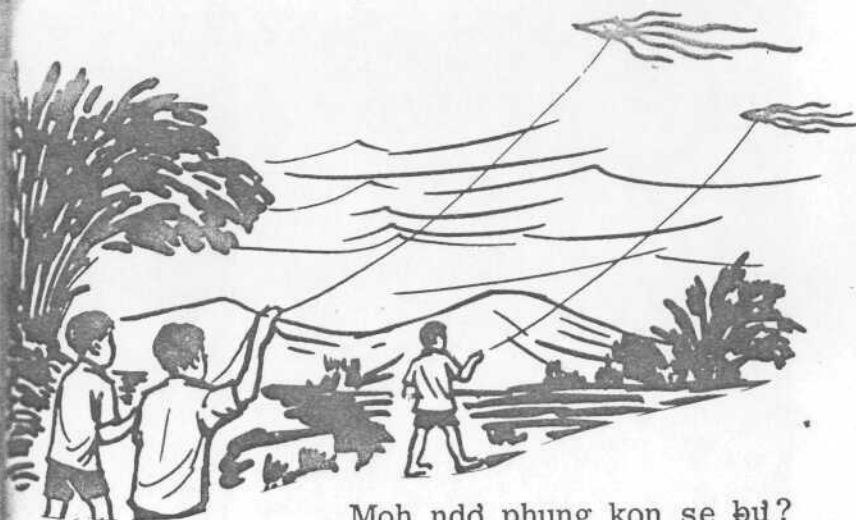

Yăn kăl vai geh âk bunuyh ùm tâm dak.

Mùa hạ, bãi biển đông người tắm.

Kon se ùm, rpu pung dak tâm ban leq.

Trẻ em tắm, trâu cũng tắm.

Moh nđđ phung kon se bư?
Trẻ em đang làm gì?

Phung kan mir ba, rek ba, tuch ba, peq play.

Nhà nông gặt lúa, gieo mạ, hái trái.

GẤP BƯ, GẤP PĂL

1 -- Moh khay khân may pâl ăn lêr tâm kăp?

2 -- Bư klêng rup puăn pít tâm ban.

Em Làm, Em Chơi

1--Em chơi đá dế vào mùa nào?

2--Làm cái điều hình vuông.

49. YĂN KĂL BA

Mùa Thu

Khay pòh, khay pham, khay sǐn jêng yăn kăl ba.

Tháng bảy, tháng tám, tháng chín là mùa thu.

Yăn kăl ba, bri geh sial n'hêt n'hâm rãm.

Yăn kăl ba phung kon se loq nôm hăn nti
sambüt.

Về mùa thu, khí
trời mát mẽ.
Mùa thu, các em
lại bắt đầu đi học.

Lôch yăn kăl ba, n'ha si dũm rũng.

Cuối mùa thu, lá vàng rơi.

GẤP BỪ, GẤP PÂL

Chih ntrong nau plòq lah tâm sambüt.

Yăn kao bri jêng...., sial jêng....

Yăn kăl ba bri jêng...., sial jêng....

Em Làm, Em Chơi

Viết câu trả lời vào tập:

Mùa xuân bầu trời....., khí trời....

Mùa thu bầu trời....., khí trời....

50. YĂN KĂL BA (n'gop lor)

Mùa Thu (tiếp theo)

Nar têt Trung-Thu khay jêng bông jêh ri ueh ngãn.

Moh nđớ phung kon se ad bư?

Tết Trung-thu trăng tròn và đẹp quá.
Mấy em này đang làm gì đấy?

Baq geh phung bu ranh guq nkoeh bri bah dih, tâm mǎng này.

Vài ba ông già trò-chuyện dưới trăng.

Phung kan loq mir,
peq play kroch dúng,
peq kao.

Nhà nông hái bưởi, hái bông.

GẤP BƯ, GẤP PÂL

1-- Moh ntil nău pâl geh tâm yăn kăl ba.

2-- Moh nđớ mầu lah mpa tâm ban ma rup ùnh Trung-Thu?

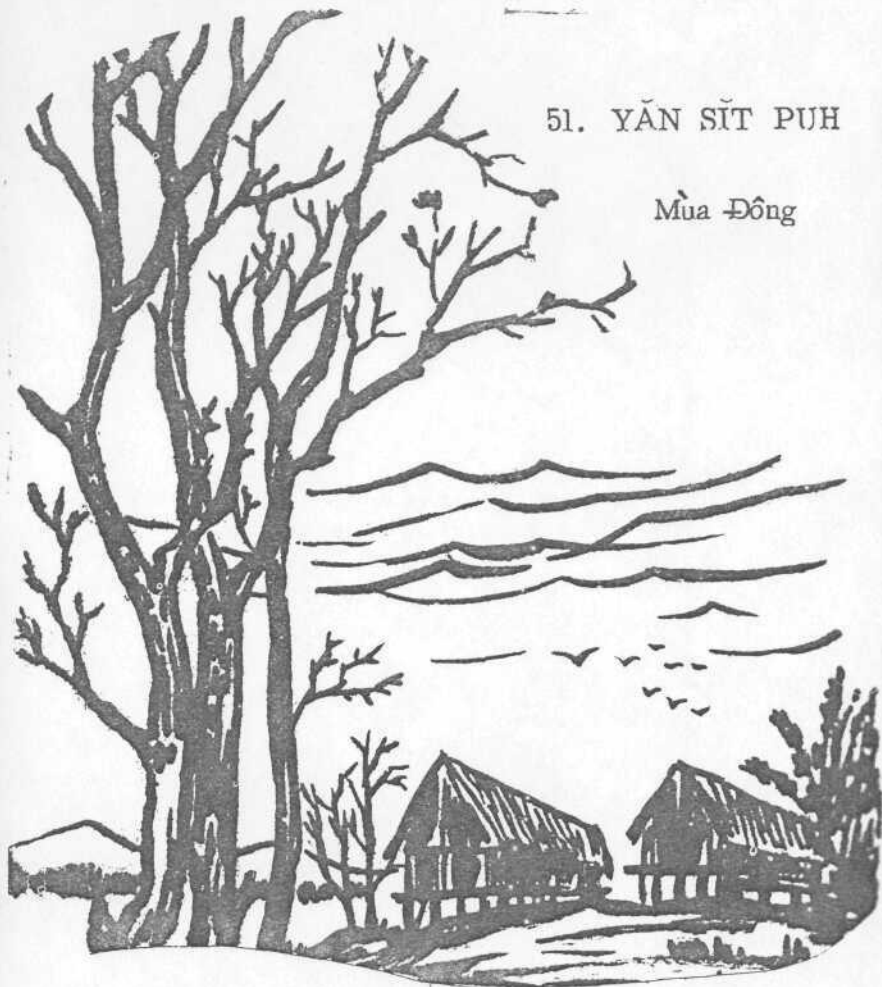
Em Làm, Em Chơi

1--Mùa thu, em có những trò chơi nào?

2--Đèn Trung-thu hình con gì? Hình đồ vật nào?

51. YĂN SỈT PƯH

Mùa Đông

Khay jât, khay jât ma nguy, khay jât ma bar
jêng yăn sít puh. Yăn sít puh bri ndüt kât.
N'gĩng tòm si nkoih rông grông.

Tháng mười, tháng một, tháng chạp là mùa đông.
Mùa đông âm u, rét mướt. Canh cây trơ trụi.

Sỉm păn tâm rsuăn.
Chim nằm trong tổ ấm.

Bunuyh guq njâr ũnh.

Người ngồi quanh lửa.

Yăn sít puh moh ao may soh, tó lah
may hăn nti sambüt?

Mùa đông, đi học em mặc áo gì?

GẤP BỪ, GẤP PÂL

1-- Bừ rup tòm si groih n'ha.

2-- Nsoh an ao rằm ma búp-bê.

Em Làm, Em Chơi

1-- Vẽ một cây trơ trụi.

2-- Mặc áo ấm cho búp bê.

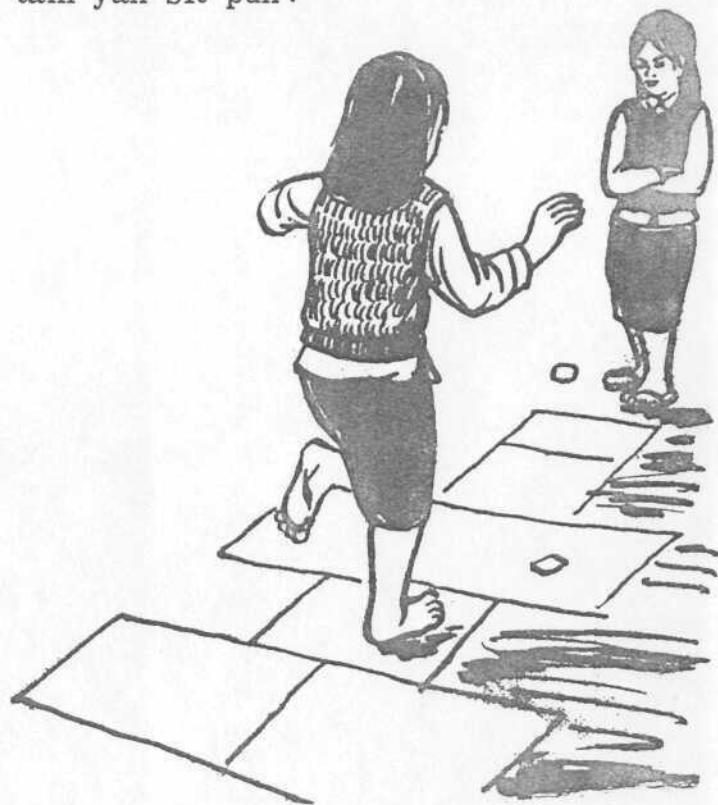
52. YĂN SĨT PƯH (n'gop lor)

Mùa Đông (tiếp theo)

Moh ntil nau pâl may ũch

pâl tâm yăn sĩt puh?

Về mùa đông em thích

những trò chơi nào?

Geh bar pe ntil sım mpār du leo bah rđung
klach ma nau kăt.

Bôk yăn sıt puh phung kan loq mir, rek ba,
kai loq.

GẤP BỪ, GẤP PÂL

- 1 -- Bư rup phung sım mpār.
- 2 -- Pôn ndr jêq tâm mpang ti, măn leq bar
dah ti jêh ri munh gay ma ăn bắl chroh:

Nti chroh pâl,
Ti măt, ti blau.
Nti chroh nau,
Ti lap, ti meh.
Ntaq ti lap?
Ntaq ti meh?

Vài loài chim bay về phương nam để tránh lạnh.

Đầu mùa đông, nhà nông gặt lúa, cày ruộng.

Em Làm, Em Chơi

1--Vẽ vài cánh chim bay.

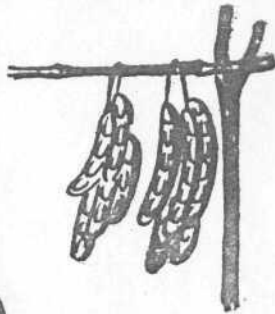
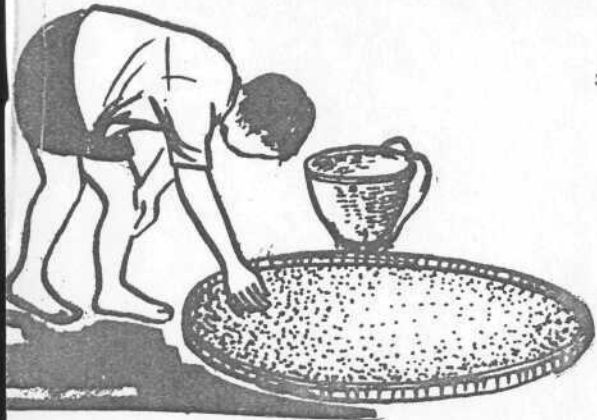
2--Giấu một vật nhỏ trong một nắm tay, nắm cả

hai tay lại rồi hát để đố các bạn:

Tập tâm vông,
Tay không, tay có.
Tập tâm vó,
Tay có, tay không.
Tay nào có?
Tay nào không?

53. NAU PLOQ NTI

Moh yǎn phung kan loq
mir ih ba, ih tuh?

Moh yǎn may dōng
phung ndō ađ?

Moh yǎn geh nau ađ?

Bài Ôn

Nhà nông phơi lúa, phơi đậu về mùa nào?

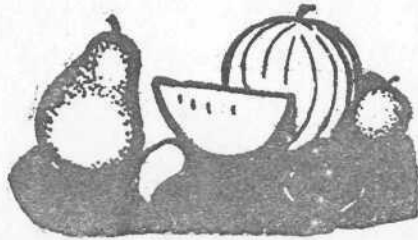
Em dùng những thứ này về mùa nào?

Mùa nào có cảnh này?

Moh yǎn may pâl ntôq klêng jêh ri pâl ăn lêr
tâm kăp?

Em thả điều, đá dể về mùa nào?

Moh yǎn may dôi geh sa leq ntil play ad?

Về mùa nào em được ăn những trái này?

Moh yǎn may vay geh nau ad?

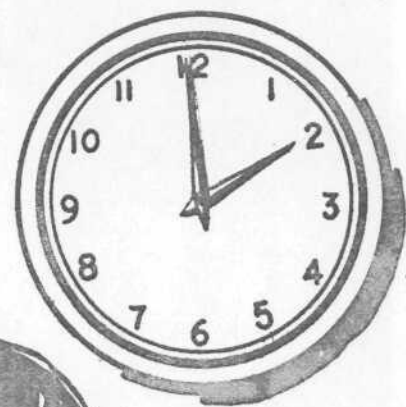
Cảnh này ở vào mùa nào?

KÔQ VI

Chương VI

MÔNG

Thì Giờ

54. MÔNG

Dũm mông may vay hăn nti sambũt?

Dũm mông may vay rlu nti sambũt?

He uảnh mông
gay ma gĩt
dũm mông.

Giờ

Em đi học lúc mấy giờ?

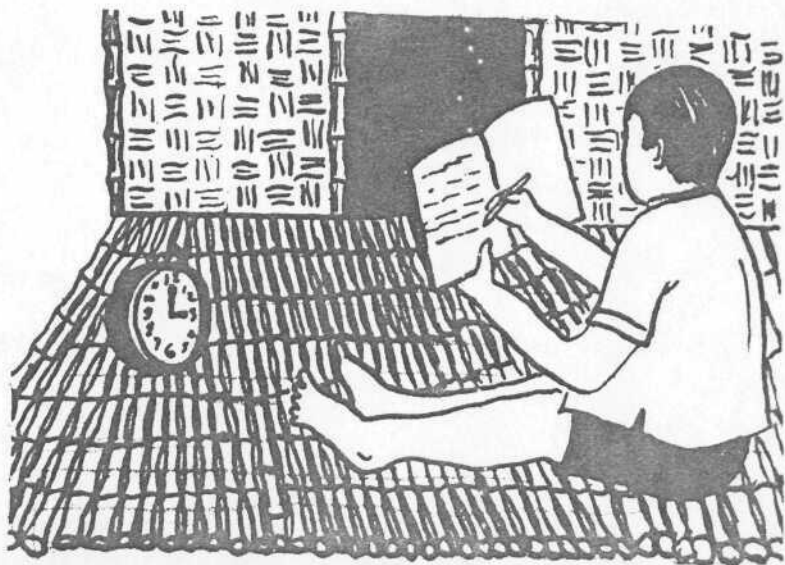
Em tan học lúc mấy giờ?

Ta coi đồng hồ để biết giờ.

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Nar pơh gáp chih tâm kak-nê
leq mông vay:

dâk bêch, nti nau nti, sông sa nklang
bôk nar, sông sa mhaơ, hăn bêch.

Em Làm, Em Chơi

Ngày chủ nhật, em ghi vào sổ tay
những giờ:

thức dậy, học bài, ăn bữa trưa,
ăn bữa chiều, đi ngủ.

55. SẮK MÔNG

Đồng-Hồ

Taneng mông nteh rlay bêch. H'Tin kah rngăl.
Chuông đồng-hồ báo thức reo. Mỹ thức dậy.

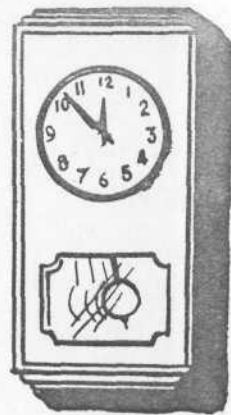
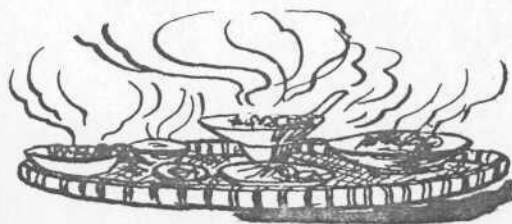

Păng uảnh mông yông:

Geh rnoh mông nchah sít sak, sít sak.
Geh taneng nteh mbơh mông.

Em xem đồng-hồ treo:

Có quả lắc đưa đi đưa lại;
có chuông báo giờ.

Mêq ăn mông dok ti ma bđq.

GẤP BÙ, GẤP PÂL

Gấp kóp ntil sắk mông geh tâm nghi gập.

Bư rup sắk mông riq.

Má đưa đồng-hồ đeo tay cho ba.

Em Làm, Em Chơi

Em kể thú đồng-hồ mà nhà em có.

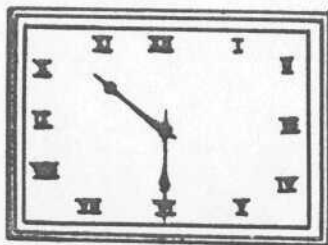
Vẽ cái đồng-hồ ấy.

56. MẮT MÔNG

Dũm âk mrô ta kalô mắt mông?
Ntaq mrô ntôm, nta mrô tât?

Dũm âk nglai ta kalô mắt mông?
Bar mlâm nglai nây tâm ban leq?
Bar mlâm nglai ndăch ta kalô mắt mông.

Mắt Đồng-Hồ

Trên mặt đồng-hồ có mấy số?

Từ số nào đến số nào?

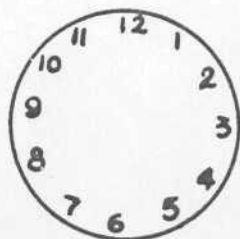
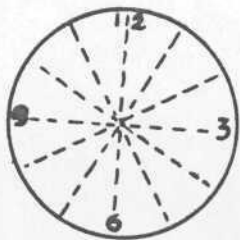
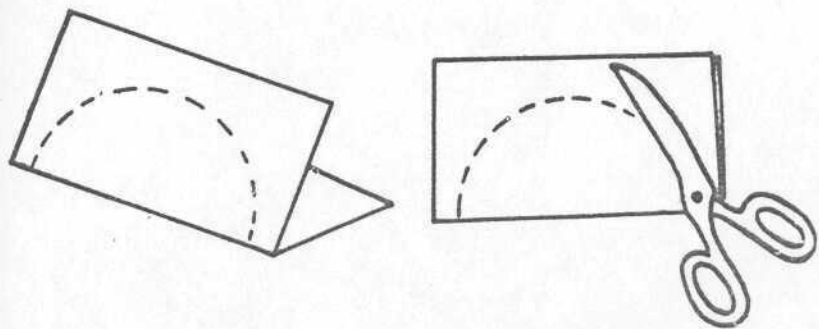
Trên mặt đồng-hồ có mấy kim?

Hai kim có bằng nhau không?

Hai kim quay trên mặt đồng-hồ.

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Nkáp n'ha rdaih bư mặt mông geh chih mrô
rvang jũm dă (tâm ban ma rup mặt mông
rlyay bêch).

Em Làm, Em Chơi

Cắt Bìa làm mặt đồng-hồ có vòng số

(bằng mặt đồng-hồ báo thức).

57. MÔNG, MINÍT

H'Tin lah: "Uánh NDuh, bar mlâm nglai guq tâm dop ndrek du ntük."

---"H'Tin, ay kâp uánh nglai jong ntóm nchuât jêh."

Nglai jong nhõng ta mrô 3,
nglai gleh hoq tât ta mrô 1 jêh heq?

Nglai jong nhõng mrô 6, nglai gleh hoq tât ta
mrô 1 jêh heq?

Ntaq nglai nchuât ngăch?
Ntaq nglai nchuât mbrôi?

Giờ, Phút

Mỹ nói: "Kìa anh Lê, hai kim đồng-hà đứng yên một chỗ."

"Mỹ đợi một chút, kim dài sắp quay."

Kim dài chỉ số 3,
kim ngắn đã tới số 1 chưa?

Kim dài chỉ số 6, kim ngắn đã tới số 1 chưa?

Kim nào quay nhanh?

Kim nào quay chậm?

Nglai jong ndäch hoq lôch jêh du
rvang, plôq sít nchõng ta mrô 12.

Nglai gleh nchõng ta mrô 1, jêng
du 1 mông.

Nglai jong nchõng minit.

Nglai gleh nchõng mông.

GÁP BÙ, GÁP PÂL

Leq kon se tâm jrô nti tâm paq bar rmôt,
A jêh ri B.

Rmôt A nter:

--"Nglai jong" . . . . . "Minit"

--"Nglai gleh" . . . . . "Mông"

--"Mông" . . . . . "Nglai gleh"

--"Minit" . . . . . "Nglai jong"

Rmôt B kết:

Kim dài trở về tới số 12,
đã quay đủ một vòng.

Kim ngắn chỉ số 1, là 1 giờ.

Kim dài chỉ phút.

Kim ngắn chỉ giờ.

Em Làm, Em Chơi

Cả lớp chia làm hai bè A và B.

Bè A hô:

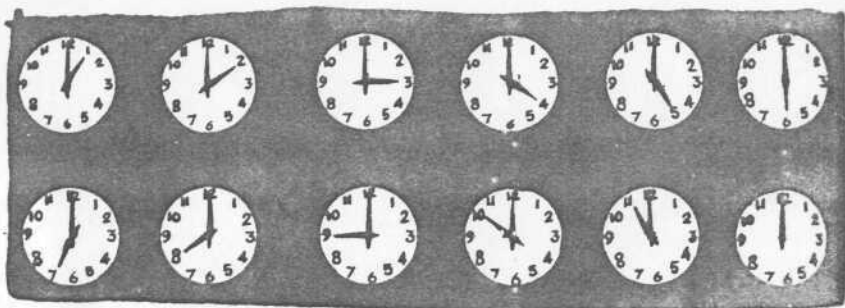
Bè B hô theo

--"Kim dài" . . . . . "phút"

--"Kim ngắn" . . . . . "giờ"

--"Giờ" . . . . . "kim ngắn"

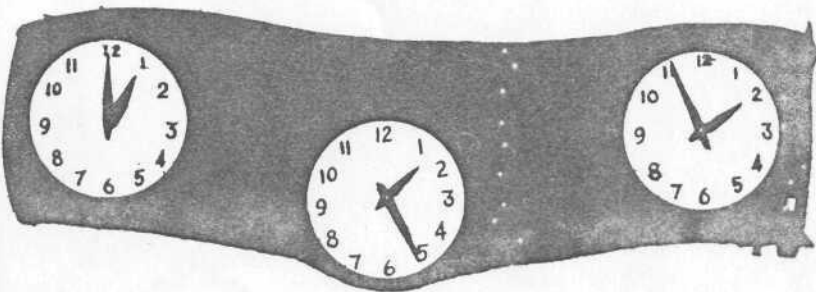
--"Phút" . . . . . "kim dài"

58. UÃNH MÔNG

Nglai gleh nhõng kalaq ta mrô 1,
dũm mông jêng?

Nglai gleh nhõng kalaq ta mrô 2,
dũm mông jêng?

Nglai gleh nhõng kalaq tríp du 1 mông.

Nglai gleh nhõng rlau du 1 mông.

Nglai gleh nhõng dăch tât 2 mông.

Xem Giờ

Kim giờ chỉ chính giữa số 1,

là vừa đúng mấy giờ?

Kim giờ chỉ chính giữa số 2,

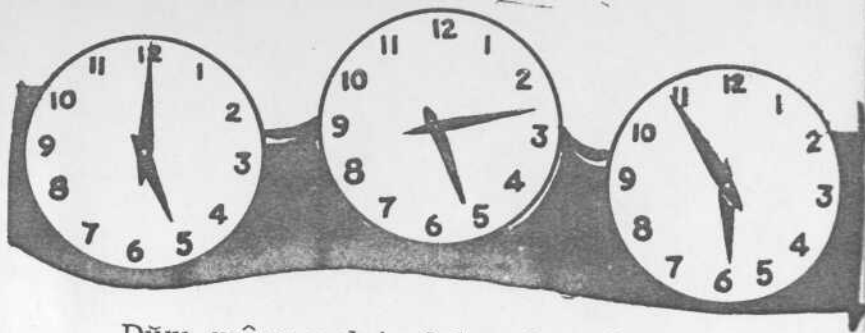
là vừa đúng mấy giờ?

Kim giờ chỉ vừa đúng 1 giờ.

Kim giờ chỉ quá 1 giờ.

Kim giờ chỉ gần tới 2 giờ.

Dũm mông nglai gleh nchõng?

Dũm mông nglai gleh nchõng rlau?

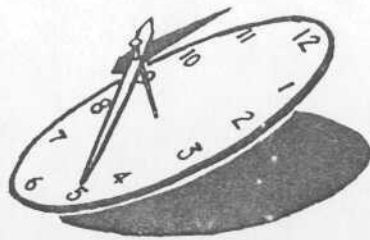
Dũm mông dách tât nglai gleh nchõng?

GẤP BƯ, GẤP PÂL

Dõng măt mông hoq bư jêh tâm rnôk lor ri
geh rvang 12 mrô.

Loq ntop bư nglai mông ma n'ha rdaih dăng,
jêh ri dõng nglai rhên chũt nglai mông jêh
ri chũt ta nklang măt mông.

Gut chiõng nglai rhên bah kơi măt mông.

Kim giờ chỉ vừa đúng mấy giờ?

Kim giờ chỉ quá mấy giờ?

Kim giờ chỉ gần tới mấy giờ?

Em Làm, Em Chơi

Dùng mặt đồng-hồ đã làm kỳ trước có vòng 12 số.

Làm thêm kim giờ bằng bìa cứng rồi dùng kim
ghim đính kim giờ vào giữa mặt ấy. Bẻ đầu kim
nhọn đằng sau mặt đồng-hồ xuống.

59. UÃNH MÔNG,
MINIT

Mpôl bǎi H'Tin nôm sông sa.

Nglai nhông tríp 12 mông.

Ntaq mrô may saô nglai mông jêh ri nglai
minit nhông?

Dôl tâm 12 mông 5 minit,
moh mrô nglai minit nhông?

Xem Giờ, Phút

Gia-đình Mỹ bắt đầu ăn cơm.

Đồng-hồ chỉ đúng 12 giờ.

Em thấy kim giờ và kim phút chỉ số nào?

Lúc 12 giờ 5 phút, kim phút chỉ số nào?

Jêh sông sa, H' Tin uảnh mông.

Nglai minit hoq dă n'gul măt mông nôm
mrô 12 tăt mrô 6.

Nglai minit hoq tăt dă n'gul rvang măt mông.
Dôi này jêng 12 mông 30 minit.

Ta măt mông, nglai minit hoq plơq tăt mrô 12.
Nglai minit dă tăt dăng du rvang, này jêng
60 minit. Mông nchông ă n'gĩt du mông.

GẤP BỪ, GẤP PÂL

Dống rup măt mông hoq bư lor ri.

Tăt bar nglai, nglai mông jêh ri nglai
minit nchông:

12 mông, 12 mông 5 minit, 12 mông 10 minit,
12 mông 15 minit, 12 mông 30 minit, 1 mông
30 minit, 1 mông 35 minit, 1 mông 40 minit,
1 mông 45 minit, 1 mông 50 minit, 1 mông 55
minit, 2 mông, 2 mông 10 minit, 2 mông 25
minit, 2 mông 45 minit.

Khi ăn cơm xong, Mĩ xem đồng-hồ.

Kim phút đã xoay từ số 12 đến số 6.

Kim phút đã xoay được nửa vòng.

Lúc đó là 12 giờ 30 phút.

Trên mặt đồng-hồ kim phút đã trở về số 12.

Kim phút xoay được một vòng, tức là 60 phút.

Đồng-hồ chỉ 1 giờ.

Em Làm, Em Chơi

Dùng mặt đồng-hồ đã làm trước. Xoay 2 kim
giờ và phút cho chỉ: 12 giờ, 12 giờ 5 phút, 12
giờ 10 phút, 12 giờ 15 phút, 12 giờ 30 phút, 1 giờ
30 phút, 1 giờ 35 phút, 1 giờ 40 phút, 1 giờ 45
phút, 1 giờ 50 phút, 1 giờ 55 phút; 2 giờ, 2 giờ
10 phút, 2 giờ 25 phút, 2 giờ 45 phút.

60. SỞK N'HÂM MÔNG

H'Tin kuái bđq: "Ồ bđq, mông khít jêh!"

Ta mắt mông moh mrô nglai gleh guq nchõng?

Moh mrô nglai jong guq nchõng?

Lên Dây Đồng-Hồ

Mỹ gọi ba: "Đồng-hồ đứng rồi, ba ơi!"

Trên mặt đồng-hồ, kim ngắn đứng ở số mấy?

Kim dài đứng ở số mấy?

Gay ma mông loq dă
đồng, phâm bđq H'Tin bư?

Bđq H'Tin tít nglai jong
gay loq sỏk mông.

Dũm rvang păng dă
nglai đĩng geh nchõng ta
12 mông?

Moh nglai đĩng dă êng?

Moh mrô gập sạo nglai jong nchõng?

Moh mrô nglai gleh nchõng?

Muốn cho đồng-hồ lại chạy, Ông Tư làm gì?

Ông Tư quay kim dài để lấy lại giờ.

Ông quay kim mấy vòng thì đồng-hồ chỉ
12 giờ?

Kim nào tự nhiên xoay theo?

Em thấy kim dài chỉ số mấy?

Kim ngắn chỉ số mấy?

H'Tin nter rãm: "Mông nchuất jêh!"

Mbòq H'Tin ôp: "Phâm ih gĩt yuh?"

---"Gấp tăng nteh tẽk tẽk jêh ri loq saò rnoh pãng nchah sít sak, sít sak".

GẤP BỪ, GẤP PÂL

Sõk mắt mông bừ lor ri.

Mông ad khĩt dôi tâm sìn mông.

May saò mông yông geh jêh 12 mông.

May pâl ndách kliãng bah kõi mông, kớ^l nteh tẽk tẽk, đãr nglai minit ăn mông nchõng tríp 12 mông.

Mỹ reo lên: "Đồng-hồ chạy rồi!"

Ông Tư hỏi: "Sao con biết?"

--"Con nghe tiếng tích tắc, lại thấy quả lắc đưa đi đưa lại."

Em Làm, Em Chơi:

Em lấy mặt đồng-hồ làm kỳ trước.

Đồng-hồ này đứng lúc 9 giờ.

Em coi đồng-hồ treo thấy 12 giờ.

Em giả bộ vặn khóa phía sau đồng-hồ, bắt chước tiếng tích tắc, quay kim phút cho đồng-hồ chỉ đứng 12 giờ.

61. PỜK LỜ

NDuh mhe pờk n'ha lờ
nar pờh.

N'ha lờ nar pờh bu kachoh
ma n'ha rdaih kôlờ.

Leq n'ha lờ babaq bu
kachoh ma n'ha rdaih nglang.

Bóc Lịch

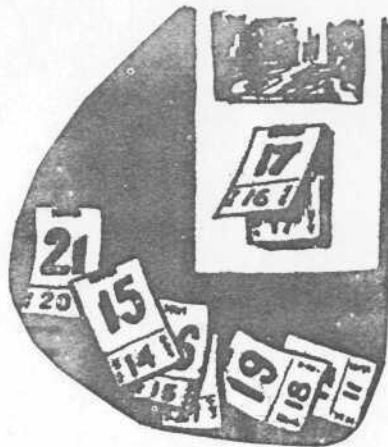
Lê vừa bóc tờ lịch ngày chủ-nhật.

Tờ lịch ngày chủ-nhật in trên giấy màu.

Tờ lịch ngày thường in trên giấy trắng.

NDuh lah:

"H'Tin, ay kah gít
hóq, áp nar pòk du
n'ha ló."

Lê nói: "Mỹ nhớ nhé,
hết một ngày,
bóc đi một tờ lịch."

Lôch nar ad moh nar

lò may pòk?

Lôch du nar ver, pòh nar,

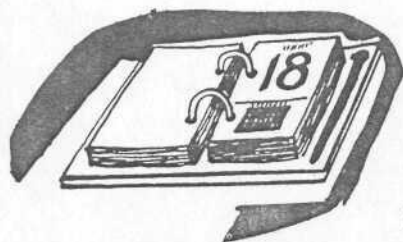
dũm âk n'ha ló may pòk?

Hết ngày hôm nay,

em bóc tờ lịch ngày thứ mấy?

Hết một tuần-lẽ bảy ngày,

em bóc mấy tờ lịch?

Bớq geh ndrom sambüt
lò ta kalò chhưng.
Áp nar bớq plòk du
n'ha ló.

GẤP BỪ, GẤP PÂL

Dôngh rồũn leq n'ha ló tâm lĩr ndrel nđm
bah nar ngay tât nar pòh.

Ba có tập lịch ngày
đặt trên bàn.

Mỗi ngày ba gỡ một tờ.

Em Làm, Em Chơi

Thu góp những tờ lịch liền nhau,
từ thứ hai đến chủ-nhật.

THỨ HAI 16 TH. TAM 15	THỨ BA 17 TH. TAM 16	THỨ TƯ 18 TH. TAM 17	THỨ NĂM 19 TH. TAM 18	THỨ SÁU 20 TH. TAM 19	THỨ BẢY 21 TH. TAM 20	CHỦA NHẬT 22 TH. TAM 21
--------------------------------	-------------------------------	-------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	----------------------------------

62. SAMBŪT LỜ KHAY

Ấp lờp sambŭt mrô khay chih leq mrô nar tâm du khay.

Mrô chih ma kôlờ, nchõng nar pờh (geh lah nar ver).

Tờ Lịch Tháng

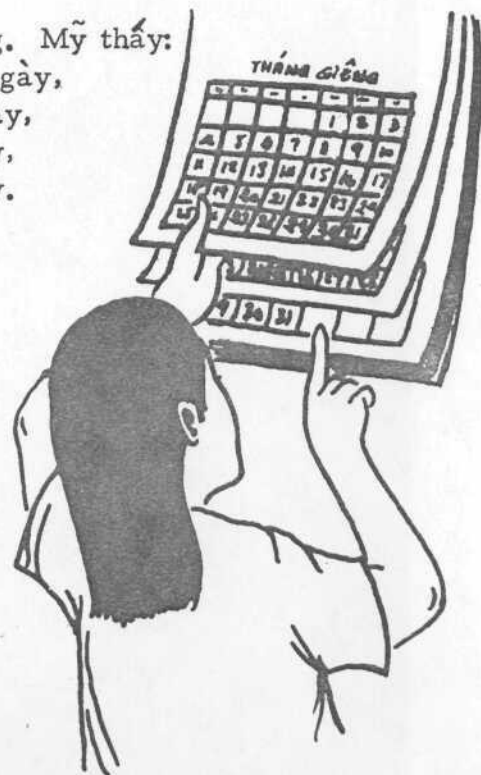
Mỗi tờ lịch tháng ghi số ngày trong một tháng.
Số in màu chỉ ngày chủ-nhật, hoặc ngày lễ.

H'Tin pòk sambŭt lờ khay. H'Tin sad:

- Khay (1) ngay geh 31 nar.
- Khay (2) bar geh 28 nar.
- Khay (3) pe geh 31 nar.
- Khay (4) puăn geh 30 nar.

Mỹ dờ tập lịch tháng. Mỹ thấy:

- tháng giêng có 31 ngày,
- tháng hai có 28 ngày,
- tháng ba có 31 ngày,
- tháng tư có 30 ngày.

Nđrom sambũt
lờ khay geh 12
lờp, tống tâm
du năm.

Dũm âk khay tâm du năm?

GẤP BỮ, GẤP PÂL

Kốt chih ndrom lờ yông, treh ntrong chih
mơ khay nguyay. Mhĩng kôlờ leq nar pờh
jêh ri nar ver.

CHUẢNHẬT	THỨ HAI	THỨ BA	THỨ TƯ	THỨ NĂM	THỨ SÁU	THỨ BẢY
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Tập lịch tháng có 12 tờ, đủ cho một năm.

Một năm có mấy tháng?

Em Làm, Em Chơi

Bắt chước tờ lịch treo, kẻ bảng số ngày
tháng giêng.

Tô màu số chỉ những ngày chủ-nhật và ngày lễ.

THÁNG . HAI

CHỦA NHẬT	THỨ HAI	THỨ BA	THỨ TƯ	THỨ NĂM	THỨ SÁU	THỨ BẢY
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

63. UẢNH LỚ

--"Ờ NDuh, moh nar, nar ad?"

--"Ay uảnh n'ha lớ nar ri mở ay gít: mrô toyh ntim nar."

Coi Lịch

--"Anh Lê ơi, hôm nay là ngày mấy nhỉ?"

--"Mỹ coi tờ lịch ngày thì biết: số lớn chỉ ngày."

THÁNG - HAI

CHỦA NHẬT	THỨ HAI	THỨ BA	THỨ TƯ	THỨ NĂM	THỨ SÁU	THỨ BẢY
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

--"Lõng ay uãnh sambũt kachoh ta kalơ mrô.

Moh nar jêng nar ơ hia?"

--"Ơ jêng sambũt lơ khay. Lõng ay uãnh,
moh khay, khay ơ?"

--"Lõng ay uãnh leq mrô ntĩm nar tâm
du khay."

--"Gay ma gĩt moh nar tâm pơh, ntaq
ntrong ay uãnh?"

Sambũt lơ khay dũm ăk lơp?

Dũm ăk khay tâm du năm?

Moh leq khay geh tâm du năm?

GẤP BỪ, GẤP PÂL

Uãnh ndrom sambũt lơ khay jêh ri ịch tâm
sambũt ăp khay dũm nar geh.

--"Mỹ đọc hàng chữ in dưới số. Hôm nay là thứ
mấy nhỉ?"

--"Đây là tờ lịch tháng, Mỹ coi tháng này là
tháng mấy?"

--"Mỹ đọc những số chỉ ngày trong tháng."

--"Muốn biết ngày thứ mấy trong tuần, em coi
hàng chữ nào?"

Tập lịch tháng có bao nhiêu tờ?

Một năm có bao nhiêu tháng?

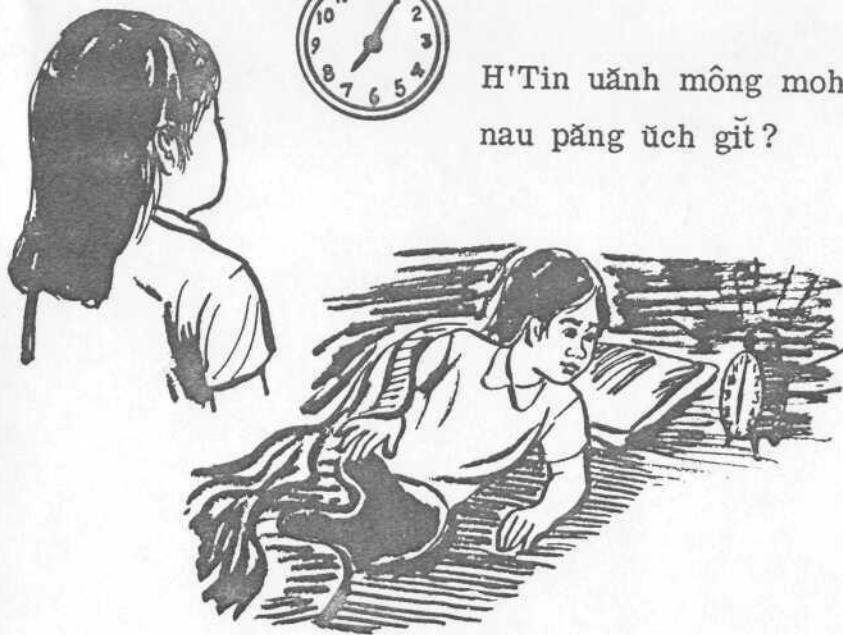
Một năm có những tháng nào?

Em Lám, Em Chơi:

Coi tập lịch tháng và ghi vào tập mỗi tháng
có bao nhiêu ngày.

H'Tin uảnh mông moh
nau pãng ịch gì?

Mỹ coi đồng-hồ để biết gì?

Moh nau taneng mông nter
rlay dâk?

Tâm mắt mông dùm âk
nglai?

Ntaq nglai nchõng minĩt?

Ntaq nglai nĩm mông?

Nglai tâm sãk mông ađ
dùm mông pãng nchõng?

Chuông đồng-hồ báo thức reo để làm gì?

Trên mặt đồng-hồ có mấy kim?

Kim nào chỉ phút? Kim nào chỉ giờ?

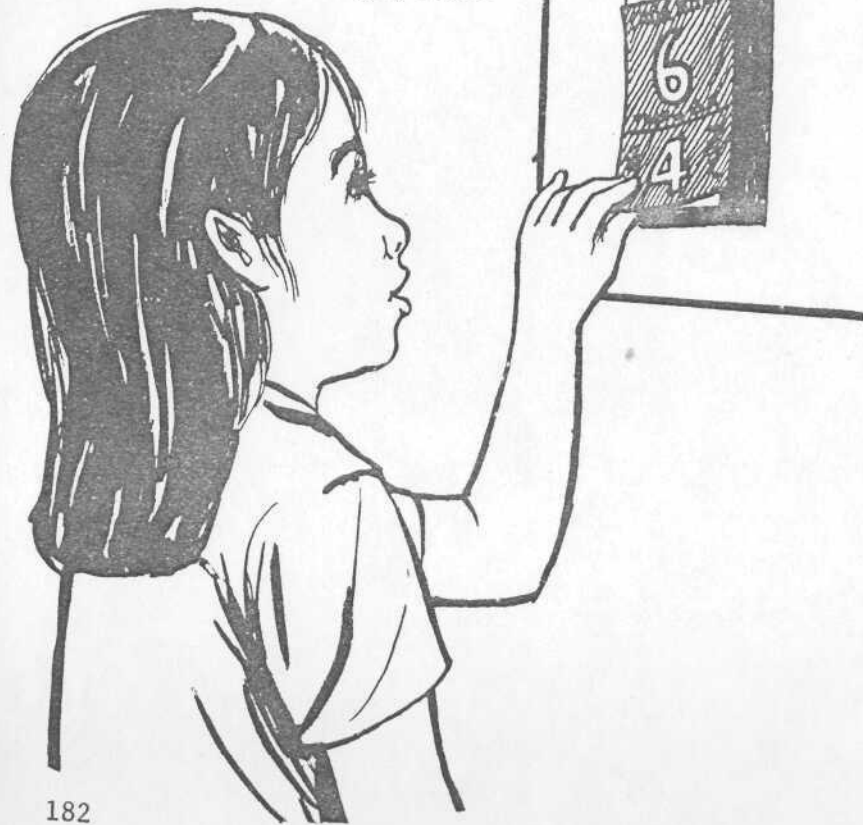
Đồng-hồ này chỉ mấy giờ?

Moh H' Tin ư?

Tâm n'ha sambūt lơ moh mrô pãng ntĩm?

Bi n'ha mrô kôlor moh nar pãng ntĩm?

Mỹ đang làm gì?
Trên tờ lịch có số chỉ gì?
Tờ lịch màu chỉ ngày nào?

Moh khay sambūt lơ ư?

Dũm âk mrô ntĩm nar?

Dũm âk nar tâm khay pe?

Leq mrô kôlor moh nar pãng ntĩm?

Sambūt lơ khay dũm âk lơp?

Dũm âk khay tâm du năm?

THÁNG BA

CH. NHẬT	THỨ HAI	THỨ BA	THỨ TƯ	THỨ NĂM	THỨ SÁU	THỨ BẢY
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Đây là tờ lịch tháng mấy?

Có mấy số chỉ ngày?

Tháng ba có bao nhiêu ngày?

Những số in màu chỉ những ngày nào?

Tập lịch tháng có mấy tờ?

Một năm có mấy tháng?